

Biblioteca Bucureștilor

2

Februarie
1999

REVISTA ASOCIAȚIEI BIBLIOTECARILOR ȘI DOCUMENTARIȘTILOR DIN BUCUREȘTI • BIBLIOTECA MUNICIPALĂ • DIRECTOR FLORIN ROTARU

GHEORGHE ȘINCAI

1754 – 1816

245 de ani de la naștere

Sumar

Bucureștii de altădată

<i>Paul Cernovodeanu</i> – Călători străini prin București în epoca fanariotă:	
Jean Claude Flachat	2
Constantin Dapontes	3
Leonardo Panzini	4
Jean Louis Carra.....	4
Friedrich Wilhelm Bawr	5
Domenico Sestini	5
<i>Ana Maria Orășanu</i> – Vechi zidiri bucureștene: Plumbuita	6
<i>Adrian-Silvan Ionescu</i> – Eleganța urbană la cumpăna veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea în Țările Române.....	8

Istoria cărții

<i>Lizica Papoiu</i> – Louis Felix Guynement de Keralio și informațiile sale despre români	12
<i>Oprea Nedelcu</i> – Patru cărți cu ex-libris C. Cantacuzino, N. Mavrocordat și Pantaleon Calliarchi în colecțiile Bibliotecii "V.A. Urechia" Galați.....	17

Meridian biblioteconomic

<i>Rossela Caffo</i> – Italia.....	21
<i>Silvia Păun</i> – Responsabilitatea cărții în pragul mileniului al III-lea	24

Cultură și Cartier

<i>Iulian Scoipan</i> – Redescoperirea conștiinței comunitare	25
---	----

Autografe contemporane

<i>Vasile Băran</i> – Spargerea Bibliotecii	28
– Microsioane	29

Itinerar francofon

<i>Teofil Bălaj</i> – Albumul Magdalenei Rădulescu (III)	30
--	----

Agenda culturală

<i>Șerban C. Andronescu</i> – Note din SUA	32
*** – Noutăți editoriale	34
Calendarul evenimentelor culturale - februarie 1999	37

Bucureștii de altădată

Călători străini prin București în epoca fanariotă

Jean Claude Flachat

Acad. Paul CERNOVODEANU

Comerciantul și iscusitul artizan francez Jean Claude Flachat ne-a lăsat o sugestivă descriere a Bucureștilor din a patra decadă a secolului al XVIII-lea. El a venit în Țara Românească între 1739-1740. Originar din Lyon, comerciant destoinic, ajuns "bazerghian bași" (căpetenie a negustorilor Seraiului la Constantinopol), Flachat era nu numai un artizan priceput ci și literat și un economist, ajungând să devină membru asociat al Academiei de Științe, Litere și Arte din Lyon, autor al unor apreciate *Observations sur le commerce et sur les arts d'une partie de l'Europe, de l'Asie, de l'Afrique et même des Indes orientales*, apărute la Lyon în 1766 în două volume.

A fost îndemnat să călătorească prin Țara Românească de niște negustori greci veniți să facă cumpărături la Istanbul pentru domnul muntean; convinși de aceștia el i-a însoțit pe drumul lor de întoarcere până la București. Primit bine de Constantin Vodă Mavrocordat, Flachat s-a complăcut la Curtea din București, mai ales în societatea învățatului boier Andronache Vlasto, cu care a ținut cele mai strânse legături.

Flachat scrie despre București astfel: "Este un oraș deschis, destul de mare, așezat pe un șes roditor de grâne și pășuni, acoperit cu pomi. Sunt peste 300 de biserici, nu e una care să nu fie închinată vreunei mănăstiri de călugări greci; ele reprezintă monumentele evlaviei voievozilor..., care au voit să-și veșnicească amintirea prin aceste zidiri. Domnul Constantin tinde la prețuire printr-un mijloc diferit... Sunt destule biserici, fiecare stradă își are pe a ei; i s-a părut de prisos să le mai sporească numărul. De aceea...s-a hotărât pentru construirea unui bezestan... este o mare clădire pătrată cu prăvălii împrejur ca în piețe, ce nu vor putea fi ocupate decât de negustori străini, munteni, greci, turci sau unguri, dar nici unul din ei nu-și poate așeza acolo reședința lui; vinde mărfurile pe care le-a adus și este silit apoi să plece după ce și-a isprăvit vânzarea. Dacă vrea să

se așeze în oraș, mai marele breslei e însărcinat să-l ajute a-și face locuință...Am străbătut întreg orașul cu kir Andronache. Era prea luminat și avea prea mult gust ca să creadă că m-aș putea opri să admir case joase, fără regularitate, străzi inegale și neîndestul de largi, biserici de o arhitectură foarte comună și mănăstiri care nu aveau demn de relevat decât cel mult mărimea lor...Mă conduse la conacul voievodului, care se resimte, ca și palatul său, de întâia lor menire. Erau mănăstiri pe care domnii, înaintașii lui, le împodobiseră puțin. Cea mai mare parte din casele noastre nobile de mâna a doua au mai multă înfățișare și nu e la noi nici una care să nu fie tot atât de bine mobilată. Urmarăm cursul râului Dâmbovița, este foarte repede și apa nu-i lipsește niciodată; acolo se află un foarte mare număr de mori, mecanismul lor n-are nimic aparte. N-am amintit de ele decât datorită faptului că au dat prilej lui kir Andronache, arătându-mi pe acelea care sunt la poarta palatului, să-mi vorbească despre grădinile care erau în foarte proastă stare, iar toate havuzurile erau stricate, neaflându-se nimeni destoinic în țară ca să le dreagă, deși Vodă nu s-ar fi uitat la cheltuială. Mă oferii să-i dau planul unei pompe, care ar pune în mișcare nu numai havuzurile, dar ar aduce apă în toate încăperile în care s-ar dori".

Mănăstirea Văcărești

Domnul a fost încântat de sfatul călătorului, dar Flachat îi potoli graba, prevenindu-l că lucrul nu poate fi făcut atât de lesne, deoarece trebuiau aduși meșteri pricepuți din Germania sau Ungaria. În plimbările sale Flachat nu a reținut dintre biserici decât Văcăreștii, ctitoria tatălui lui Constantin Vodă. "Nu voi descrie această mănăstire" spune el, "seamănă mai mult cu o cazarmă. N-am văzut vrednic de luare aminte decât un portic care face înconjurul curții și care formează acolo două galerii frumoase. Biserica este cea mai arătoasă pe care o știu eu de la greci; se arată câteva icoane bunișoare". După câteva luni petrecute în București, auzind unele zvonuri despre mazilirea lui Mavrocordat și temându-se de eventuale represalii din partea turcilor, Flachat a părăsit țara și s-a înapoiat la Constantinopol.

Relatările sale, fără să vădească întotdeauna

prețuire pentru vechile noastre monumente, sunt totuși destul de însemnate, numărându-se printre puținele descrieri ale Bucureștilor, lăsate în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Flachat, liber cugetător, adevărat francez al epocii iluministe, nu se interesează de biserici dar prețuiește inițiativa lui Constantin Mavrocordat de a ridica un bezestan pentru negustorii străini. Acesta nu este altul decât hanul numit mai târziu Gabroveni, așezat în spatele palatului de la Curtea Veche, în Târgul dinăuntru, pe lângă ulițele abagiilor, mărgelarilor și boiangiilor, la care trăgeau mai ales negustori veniți de la Gabrovo din Bulgaria. Vizitând casele domnești de la Văcărești, Flachat relevă aspectul modest al acestora și sugerează inovații tehnice, instalarea unei pompe hidraulice în oraș, precum și a unui cadran solar.

Constantin Dapontes

Constantin Dapontes (+ 1789), care a studiat la școala de la Sf. Gheorghe în 1730, cunoscut secretar al lui Constantin Vodă Mavrocordat iar după moartea domnului călugărit la Muntele Athos sub numele de Chesarie, a lăsat, în afara prețioaselor sale *Efemeride* și a *Catalogului istoric*, pline de amănunte interesante pentru istoria țărilor românești, și o *Descripțiune geografică a Daciei* în care scrie astfel despre București: "Orașul București cel vestit și frumos este tronul domnitorilor; pe la mijlocul brațului său trece Dâmbovița și-i sărută fața și-i udă corpul... Dâmbovița, râu auriu, pentru că produce aur, pe care ȣiganii îl culeg și dau la domnie, 5 ori 6 pungi pline... La București se află lăcașul Născătoarei ce se numește Sărintar, gloria Valahiei, pentru minunile zilnice săvârșite la fiecare și întâmplare chiar mie. Este și o mănăstire ce are un spital obștesc și cu clopotniță ce-i vrednică de văzut și care se numește Colțea, edificiu ridicat cu mare cheltuială de acel Mihail Cantacuzino Brâncoveanu, spătar și moș al celui vestit și bogat domnitor Constantin. (...) Bucureștii întrec pe Iași în toate. La Iași sunt ca la 5000 case, iar la București 15.000, precum este cunoscut tuturor".

Într-o epistolă adresată la 18 august 1759 marelui vornic Constantin Dudesco, Dapontes preamărește Bucureștii astfel: "... Din frunte ca din răsărit apare strălucitul București, auritul București, superbul și prea gloriosul tron al Domnitorilor și prea însemnat...Gloria domnitorilor...fala valahilor...Dar nenorocită Valahie! Mănăstirile tale <sunt acum> fără călugări, călugării fără egumeni, egumenii fără Dumnezeu, Dumnezeuul tău fără răzbunare, orașele tale și satele fără creștini, creștinii fără legi și legile fără urmare!..."

Într-adevăr, starea maselor populare din Țara Românească, din punct de vedere social-economic supuse cruntei tiranii turcești și lăcomiei fanarioților autohtoni, era una din cele mai jalnice; cu toată înflorirea comerțului care adusesse belșug numai în rândurile târgoveților și negustorilor bogați, dările excesiv de grele, foametea, prădăciunile turcilor și împilările clasei stăpânișoare, aruncaseră norodul într-o cruntă mizerie. În București răzmerițele amintite reflectau desigur nemulțumirile poporului.

Leonardo Panzini

Leonardo Panzini (1739-1807), cărturar napolitan, a fost chemat de Alexandru Ipsilanti în 1776 la București ca profesor de limba italiană pentru beizadelele sale Constantin și Dumitru; el a stat în țară doi ani, până în 1778, în care timp a întreținut corespondență cu abatele P. Deodato Marone din Italia, informându-l asupra așezării geografice a Munteniei, a produselor sale naturale, sistemului de guvernământ, stării religioase, istoriei contemporane etc. Într-una din epistolele sale, scrisă la 26 iulie 1776, Panzini descrie astfel Bucureștii: "Orașul este așezat într-un șes întins, pe râul Dâmbovița care-l împarte în două. Este alcătuit într-un chip de care nu-și poate face idee cineva. Afară de un cartier unde sunt adunați toți negustorii și care e clădit nemțește, tot restul are înfățișare de sat; casele sunt răspândite ici și colo, fiecare având grădinița ei. Străzile însemnate sunt podite cu lemn, lucru pentru mine nou și curios. Acest pavaj e bun pentru a evita noroiul, care este groaznic când plouă, dar foarte neplăcut pentru cine merge cu careta, de-i trece cuiva și încurcătura de intestine și după ce a avut-o zece ani în șir. Numărul bisericilor este uimitor în acest oraș. Ajunge aproape până la 300. La fiecare zece pași întâlnești câte o biserică, sau un schit, sau o mănăstire, dar ar trebui 15 până la 20 dintre acelea ca să alcătuiască o mănăstire de a noastră de mărime mijlocie. Orașul este destul de populat. El numără 7000 de case și aproape 20.000 de locuitori, printre care valahi, greci, bulgari și alții. Sunt și mulți nemți fugiți aici din Transilvania. Sunt vreunul sau doi italieni și cam tot atâția francezi. Boierii de la Curte vorbesc italiana sau franceza cu străinii; între ei vorbesc întotdeauna grecește. Limba valahă nu se vorbește de fapt la Curte, unde cea mai mare parte dintre dregătorii care o alcătuiesc sunt greci și țarigrădeni și care fie că n-o înțeleg, fie că se feresc s-o vorbească".

Descrierea orașului făcută de Panzini este sugestivă, însă datele demografice pentru populație și diferiții străini așezați aici nu sunt exacte fiind prea mici; în schimb, se exagerează numărul bisericilor care niciodată n-au atins numărul de 300; aspectul rural al Bucureștilor, cu vreo 7000 de case răsfrîte printre grădini, este verosimil și pitoresc redat.

Jean Louis Carra

Francezul Jean Louis Carra (1745-1793), publicist cu spirit de aventurier, după ce a cutreierat multe țări, printre care Elveția, Germania, Anglia și Rusia, a fost recomandat de ministrul francez de la Petersburg ca secretar pentru corespondența franceză a lui Grigore III Alexandru Ghica (1774-1777) domnului Moldovei și profesor al fiilor săi. La Iași a stat timp de un an, și a făcut apoi și o călătorie în Țara Românească. În timpul șederii sale în țările noastre el s-a inițiat în problemele privind guvernământul lor, administrația, starea economică, socială și religioasă, publicând ulterior informațiile căpătate într-o lucrare apărută în 1777 la Paris, intitulată *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*. Din această întinsă operă, care a stârnit multe comentarii, polemici și discuții, cităm numai pasajele referitoare la descrierea Bucureștilor:

"Bucureștii, oraș așezat pe micul râu Dâmbovița, este capitala Țării Românești. Nu s-a găsit până acum nici un monument care să ateste vechimea sa și nici numele întemeietorului. Acest oraș este reședința domnului și e mult mai mare ca Iașii, capitala Moldovei... Casele lui sunt construite din paiantă, lipită cu argilă și bălegar de vacă, amestecate împreună și tencuite pe dinăuntru și pe dinafară cu un fel de pământ vântat; acelea ale boierilor mari... sunt zidite în piatră; ele sunt mai toate în formă de cruce și n-au deasupra parterului decât un singur cat, străbătut pe dinăuntru de o largă galerie în cruce, care lasă la fiecare intrând o mică încăpere unde se cuibărește stăpânul și cu familia sa. Mobilele obișnuite constă din fațișe care ocupă două din trei părți ale odăii în lung și în lat, ridicate la un picior sau un picior și jumătate de la pământ și acoperite cu saltele de lână sau de paie, după cum e averea fiecăruia, căptușite cu postav sau cu pânză vopsită și înconjurată cu perne din aceeași stofă. La unii se găsesc și scaune și mese de lemn, dar aceasta e un lux european, păstrat doar pentru străini, căci... valahii și grecii lenevesc toată ziua, cu picioarele încrucișate, pe sofalele lor și mănâncă împrejurul unei mese rotunde... Orașul București

poate să numere aproape 60.000 de locuitori... nu este înconjurat de ziduri și casele sunt răsfirate ici și colo pe câmpie. Palatul domnului Țării Românești nu e mai frumos ca cel al domnului Moldovei, dar capitala celui dintâi are un număr mai mare de biserici, de mănăstiri și de case boierești...<Aici> se găsesc cafenele turcești, prăvălii destul de încărcate cu stofe și mărchitănii...Domnul și-a așezat în capitală o școală căreia îi dă numele pretențios de gimnaziu, unde vreo doi sau trei călugări neștiutori dau lecții de limba latină, greacă și de teologie”.

Observațiile lui Carra asupra Bucureștilor sunt destul de exacte, iar amănunțele pe care le dă asupra caselor și mobilierului sunt dintre cele mai interesante. Francezul nu se poate obișnui cu felul de viață fanariot pe care-l critică, condamnând trândăvia boierilor care se complăceau într-o viață parazitară. Numărul populației de 60.000 de locuitori indicat de Carra credem că este destul de aproape de adevăr, privit în raport cu cifra dată de recensământul de la sfârșitul secolului. Interesul său de a afla vechimea orașului denotă preocupări mai largi, care vor fi întâlnite mai cu seamă la Franz-Joseph Sulzer. Găsim însă nedreaptă și superficială aprecierea sa asupra școlii de la Sf. Sava, unde predau materiile nu câțiva călugări neștiutori ci dascăli și retori de seamă ai elenismului printre care s-au numărat Sevastos Kimenitul, Gheorghe Hypomenas din Trebizonda și alții.

Friedrich Wilhelm Bawr

Din aceeași perioadă, s-a păstrat prețioasa statistică a Țării Românești întocmită de generalul rus Bawr. Friedrich Wilhelm Bawr (1731-1783), general și inginer militar de origine germană, s-a distins în campania din 1769-1770 împotriva turcilor, sub comanda vestitului Rumianțev. Cu ocazia șederii sale în țara noastră, el a întocmit un amplu memoriu privind situația geografică a Munteniei și Olteniei, forma de guvernământ, veniturile, organizarea economico-socială și administrativă, încheind cu o enumerare a orașelor, târgurilor și satelor în ordinea județelor și a plășilor. Generalul a fixat cu precizie coordonatele geografice ale Bucureștilor (44° 25' 45" latitudine nordică și 43° 48' longitudine), prezentând următoarele date statistice asupra Capitalei: “București (Buccorest) oraș împărțit în 64 de mahalale; aici se află 28 mănăstiri și 31 de biserici în piatră, 20 de lemn, 10 schituri, un palat domnesc, o școală publică, 35 case de boieri și 7 hanuri (entrepôts) zidite în piatră” (adică boltite). Bawr s-a slujit probabil și de datele mării catagrafii a Țării Românești întocmită în vremea administrației ruse între 1772 și 1773.

Domenico Sestini

Un alt călător străin, eruditul naturalist, arheolog și numismat italian Domenico Sestini (1750-1832), a venit de la Constantinopol la București în toamna anului 1779 spre a-și oferi serviciile lui Ipsilanti ca secretar și educator al fiilor săi. Sestini sosește în București la 4 octombrie 1779, fiind primit de Stephan Raicevich, care îndeplinea pe atunci funcția de secretar al domnului. În tot timpul călătoriei, el a descris pe larg regiunile parcurse prin Bulgaria și câmpia dunăreană, însă relatările sale referitoare la București se rezumă la: Orașul București “este așezat într-o câmpie joasă și întinsă, lângă râul Dâmbovița care-l străbate și șerpuiește prin mai multe locuri”. Speranțele italianului de a ocupa o slujbă la Curtea domnească nefiind realizate, Sestini hotărî să se reîntoarcă în patrie. El găsi prilejul nimerit de a însoți în Italia pe fiii ministrului celor Două Sicilii la Constantinopol, Constantin și Carlo de Ludolf, care tocmai sosiseră în București la 13 mai 1780, în drum spre Viena. Tinerii au venit de la Constantinopol, în tovărășia cavalerului François Auguste de Saint-Priest, fratele ambasadorului francez la Poartă și a comandantului Johann Herbert, fratele baronului Peter Philipp von Herbert-Rathkeal, internunțitul Austriei. Ajungând în București ei au fost primiți numaidecât de Raicevich, care-i prezintă a doua zi domnului. Iată cum descrie Constantin de Ludolf șederea sa în București, într-o scrisoare adresată tatălui său, ministrul Gulielmo de Ludolf:

“15 mai 1780 ... Domnul ne primi bine și ne vorbi frumos în italiană... Are o față frumoasă și prietenoasă... Văzurăm de asemenea pe beizadelele, fiii săi care ne primiră la fel cu politețe și prietenie. Șederea la București este destul de tristă. Este foarte cald și acuma, vara, aerul este aici nesănătos din cauza râului Dâmbovița care-l străbate și din pricina bălților care-l înconjoară... Am luat masa joia trecută la domn... La ora prânzului a trimis trăsura ca să ne ia și merserăm cu secretarul (adică Raicevich) la dânsul... Ne primi într-un chioșc turcesc și după câțva timp ne așezarăm la masă într-un alt chioșc în fața cestuialt. Servitul se făcea după obiceiul nostru... Domnul era așezat într-un jilț mare de catifea roșie iar domnul cavalier (Saint-Priest) și cu mine eram așezați lângă dânsul. După masă, ni se serviră cafele și narghilele și după câțva timp, domnul ne propuse o plimbare la Cotroceni, o mănăstire greacă (adică ortodoxă) la o oră (distanță) de oraș... Se urcă singur în careta sa, iar noi în altele două cu beizadelele, care după plimbare, ce n-a fost prea lungă, ne conduseră acasă și se duseră la baia aflată nu la prea mare depărtare de locuința noastră. Am mers după aceia să-i vedem și noi la baie, unde ne-au asurzit urechile un taraf de țigani... Suntem îndestulați cu de toate de către domn. Cel puțin pâinea este foarte bună, căci sunt aici mulți brutari nemți, fugiți din Transilvania, care o fac tot așa de bună ca și la Viena”. Părăsind orașul la 27 mai împreună cu tinerii Ludolf, pe la Cotroceni (amintind ridicarea m-rii de către Șerban Cantacuzino și legenda întemeierii sale), Domenico Sestini își notează din nou impresiile de călătorie străbătând Țara Românească pe la Florești, Găești și Curtea de Argeș în drum spre Turnu Roșu, pe unde drumeții urmau să treacă în Ardeal. Relatările lui Sestini în această ultimă etapă a drumului său prin țara noastră sunt deosebit de interesante, atingând probleme arheologice, istorice și de științe naturale neîntâlnite la alți călători, însă observațiile și cercetările sale depășesc preocupările studiului de față.

Scrisoarea lui Constantin Ludolf înfățișată mai sus reprezintă în schimb un document de valoare mai mult anecdotică, schițându-ni-se câteva crâmpoie din moravurile fanariote, fără a prezenta însă aspecte prea variate sau inedite.

În jurnalul de călătorie din 1780 al atașatului comercial al Poloniei la Constantinopol, W. Chrzanowski, se află numai o singură știre privitoare la Academia domnească din oraș: “București, capitala Valahiei are o școală destul de bună în care se învață limba latină și greacă clasică”.

Vechi zidiri bucureștene: Plumbuita

Ana Maria ORĂȘANU

*“Bucureștii au sprâncene: M.rile Radu-Vodă și Mihai-Vodă;
în loc de gene, Cotrocenii și Văcăreștii,
iar în loc de nas – Plumbuita,
renumitul metoh al Xiropotamului”.*

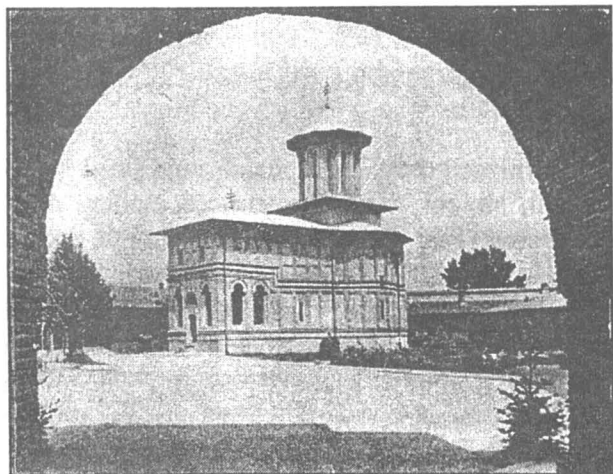
Dapontes

Cătoria voievozilor munteni, numită la început “M.rea de la podul Colentinii” și ulterior “Plumbuita” (după învelitoarea din tablă de plumb a bisericii), a fost ridicată în nord-estul așezării, acolo unde drumul Buzăului, principală rută comercială către Moldova întâlnește râul Colentina. Amplasamentul ales avea și alt avantaj, considerat ca punct important în strategia defensivă a orașului medieval, datorită configurației naturale a terenului și distanței apreciabile față de vatra sa.

Istoria așezământului întemeiat de Petru cel Tânăr (1559-1568), fiul lui Mircea Ciobanul (1527

-1538; 1541-1561) și al Doamnei Chiajna, cuprinde numeroase momente în care zidurile Plumbuitei au fost martore la aprige confruntări armate. În 1595, luptele lui Mihai Viteazul (1593-1601) cu turcii conduși de Sinan Pașa au trecut prin foc și sabie tot orașul, de la Radu-Vodă până la Plumbuita. Domnul a făcut însemnate danii pentru a ajuta la repararea mănăstirii. Tot pe dâmbu Plumbuitei, în 1632, Matei Basarab (1632-1654) s-a înfruntat cu cel care încerca să-i uzurpe tronul rivalul său, Radu-Iliaș, învingându-l după o luptă de două zile.

Mănăstirea cu aspect de fortăreață a fost martoră la evenimente fierbinți din istoria bucureșteană și în sec. al XIX-lea. Acolo s-au refugiat eteriștii în 1821 și tot acolo au fost întemnițați participanții la revoluția din 1848.

Mănăstirea Plumbuita

De altfel, trebuie precizat că Plumbuita a fost o mănăstire a orașului, o mănăstire orășenească, ridicată și înzestrată de domnii Țării Românești. Existența sa a fost strâns legată de viața orașului, iar economic a fost dependentă de veniturile furnizate de proprietățile din oraș dobândite încă din sec. al XVII-lea. Așadar, mai puțin terenurile, vadurile cu mori stăpânite în jur, și mai mult veniturile aduse de cele 15 prăvălii și "baia cea mare a orașului", situată "mai jos de Curtea domnească, lângă râu" au sporit averea m.rii, bogățiile sale susținând și mănăstirea athonită Xiropotam, al cărui metoh devenise din 1585. Prin Legea secularizării din 1863, Plumbuita a încetat să funcționeze ca mănăstire și a rămas biserică de mir. Treptat, clădirile s-au degradat. În perioada anilor 1933-1956, ruinele triste au fost salvate și restaurate. Aspectul dobândit atunci se păstrează și în prezent.

Incinta cu plan neregulat închide între ziduri puternice construcții cu caracter de unicat în arhitectura bucureșteană: casa domnească, cele câteva chilii și cuhnia, iar în centru, biserica triconc cu turlă pe naos și pridvor deschis. Toate acestea au fost realizate în perioada rezidirii mănăstirii de către Matei Basarab, cel de-al treilea ctitor al așezământului. Doar turnul-clopotniță, construit după cutremurul din 1802 este o zidire

mai nouă. Arhitectura lui preia volumetria și o parte din plastica fostului turn, iar la nivelurile doi și trei inserează elemente de plastică specifice tipologiei de la mijlocul sec. al XIX-lea.

Farmecul și valoarea componentelor de arhitectură civilă – cuhnia, fosta bucătărie acoperită cu o măiastră suprapunere de bolți care permitea iluminarea și ventilarea naturală permanentă, precum și casa domnească cu binecunoscutul șir de arcade la etaj, folosită mai mult ca stăreție, sunt mărturii prețioase ale artei constructorilor lui Matei Basarab, păstrate în forme pure, nealterate de transformări ulterioare. Biserica este edificiul cel mai interesant. Deși transformată, ea își menține imaginea exterioară, specifică aceleiași epoci, cu silueta elansată și decorul arhitectonic al fațadelor. Minuția și perfecțiunea execuției, atât la elementele decorative din zidărie de cărămidă: brâul median cu registre de zimți și toruri, și panourile delimitate de ciubuce semicirculare, cât și la excepționalele sculpturi în piatră ce înnobilează ancadramele ferestrelor și portalul vestic, dau măsura gustului rafinat al voievodului, recunoscut pentru ampla sa operă ctitoricească.

Și astăzi, în salba ansamblurilor medievale ce înconjoară Capitala, Plumbuita continuă să fie o mănăstire a orașului. Repusă în drepturi, viața monahală își păstrează tradițiile spirituale, dar și pe cele meșteșugărești ce au făcut-o celebră în trecut. Renumit centru al picturii murale, al sculpturii în piatră și lemn, atelierele călugărilor de aici au contribuit la înfrumusețarea multor alte lăcașuri din țară. Acestei înalte arte i-a slujit și cel care decenii de-a rândul a păstorit comunitatea Plumbuitei, părintele-stareț Simeon Tatu, care a încetat din viață recent, lăsând în urmă minunate creații artistice, cum este fresca bisericii.

Bibliografie selectivă: din Fondul de Istorie locală al Bibliotecii Municipale "M. Sadoveanu"

1. Ion Sachelărescu, *Din istoria Bucureștilor. Plumbuita*, București, 1940.
2. Corina Popa, *Mănăstirea Plumbuita*, București, 1968.
3. Nicolae Iorga, *Conducător istoric la bisericile din București și împrejurimile imediate*, București, 1935.

Eleganța urbană la cumpăna veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea în Țările Române

Adrian-Silvan IONESCU

Ceea ce frapa pe toți călătorii străini prin Țările Române la finele secolului al XVIII-lea și începutul următorului era bogăția și fastul veșmintelor purtate de orășenimea bogată și de boierime. Nimeni nu-și refuza plăcerea de a se îmbrăca în materiale scumpe, de a purta bijuterii, de a fuma din ciubuce de spumă de mare bătute în nestemate și de a se plimba în trăsură. Nuanțele cele mai strălucitoare, cele mai contrastante și tipătoare, se întâlneau pe străzile Bucureștilor și Iașilor plimbându-se cu fatuitate pe trupurile durdulii ale dudușilor și coconilor, ale jupîneselor și boierilor mari. Nimeni nu se temea de cacofonii cromatice fiindcă acordurile erau totdeauna desăvârșite în ciuda gamelor violente ce, în alt context, ar fi riscat să se excludă reciproc. Maxima prețiozitate a îmbrăcăminții era dată și de abundența de broderii din fir de aur și argint cu care erau garnisite aceste haine de zi cu zi, spre a nu mai spune nimica despre cele de sărbătoare care erau pur și simplu muiate în fireturi scilpitoare.

Luxul îmbrăcăminții și al echipajelor era, aparent, singura preocupare a claselor avute. Ostentația cu care îl arborau unii care nu aveau o avere suficient de importantă pentru a-și explica bogăția veșmintelor, concurînd chiar familiile marilor dregători și pe cea a domnitorului, a impus decretarea unor legi somptuare ce îngreădeau portul anumitor culori și anumitor texturi. Alexandru Moruzi a fost unul dintre cei mai aprigi în acest sens: în 1796 interzice cumpărarea de butci și carete de la Viena iar doi ani înainte opriese importul de stofe scumpe, basmale de preț și alte mărfuri de lux colportate de lipscani. Rezultatele acestor îngreări se pare că au fost minime odată ce se formase apetența pentru ele iar comercianții străini găseau aici o piață de desfacere atât de generoasă, cum nota și contele Alexandre de Langeron, amintind anul 1806: "Din toate părțile veneau în capitale negustori de mode, couturieri, croitori, iar prăvăliile din Viena și din Paris se descotoroseau de toate vechiturile care păreau foarte noi la Iași și pe care se plătea foarte scump".

Furnizorii erau în special negustorii transilvăneni, sibieni sau brașoveni, ce mediau mărfurile venite mai de departe, din Franța, Italia, Germania și, cu precădere, de la Viena. Importurile erau substanțiale, țările române fiind, prin inexistența unei industrii locale dezvoltate, un hinterland rîvnit și speculat de toți vecinii în detrimentul localnicilor avizi de lux ce, nu de puține ori, erau aduși în pragul ruinei. De la Leipzig veneau stofe fine, dantele, tulle-uri, parfumuri și bijuterii; de la Viena – cizme, ciorapi, orfevrie, sticlărie și calești; de la Paris, tot prin intermediul Vienei, erau aduse broderii, panglici, flori artificiale, ceasuri și parfumuri; din Rusia erau furnizate blănuri scumpe și pielărie. Constantinopolul era însă principalul exportator de șaluri de cașmir, stofe turcești și levantine, fesuri, papuci și marochinărie, pietre scumpe, ciubuce de cireș și muștiuce de chihlimbar.

Aceasta nu însemna că nu existau și în țările române producători de articole de îmbrăcăminte. Mulți domnitori au inițiat și au dat un impetus antreprizelor locale. În 1766 Grigore Ghica III, în prima sa domnie în Moldova, înființează o manufactură de postav la Chipirești, de ale cărei produse se folosește chiar el. Într-o zi apare în divan îmbrăcat în haine din acel postav aspru, simplu și sobru, pentru a da o pildă moralizatoare prea luxoșilor boieri ce se luau la întrecere în excentrități și scumpete, încercînd să concureze însăși familia domnească. Ghica Vodă recursese la această metodă atît pentru a-și rușina sfetnicii cît și pentru a impulsiona meseriașii autohtoni care oricînd se puteau fâli că produsele lor erau demne de un domnitor, ce le și cinstise și prețuisese prin purtare. În Valahia, biv-vel clucerul Radu Slătineanu făcuse, tot cam pe atunci, o fabrică de postav la Pociovaliștea, ce se va bucura ani în șir de privilegii din partea mai multor domnitori Alexandru Ghica, Grigore Ghica, Alexandru Ipsilanti, Nicolae Caragea. Cu timpul, numărul producătorilor de articole textile și cei cu meserii aferente se mărește simțitor; de aceea este necesar să se constituie în rufeturi sau isnafuri distincte

uneori antagoniste. În 1803, Alexandru Vodă Ipsilanti dă un hrisov (întărit în 1814 și de Ioan Caragea) prin care statuează drepturile rufetului boiangiilor și clarifică o pricină a lor cu fabricanții de șaluri și de ghermesuturi. Tot Ipsilanti este cel care încurajează întreprinderi de acest fel cu sisteme moderne – în 1805 el acordă privilegiul lui H. Gaudin și Ioan Popa Polizoe pentru a face o filatură de bumbac “după a englezilor tertip”. În 1823, Constantin Steriu înființează în Valahia prima “fabrică” de testemeluri.

Dezvoltarea producției și comerțului local aduc după ele bunăstarea comercianților. Unii sînt ei înșiși eleganți și preocupați de certificarea statutului lor prin port și scumpetea fiecărei piese componente. Conștiinciosul negustor Alecu Vrăcășanu ține o evidență strictă a cheltuielilor și lucrurilor ce le folosea pe la 1826. Scrupulozității sale îi datorăm inventarul bogat al garderobei ce o posedea, destul de heteroclită de altfel, împletind haine tradiționale orientale și articole după moda apuseană. El poartă, după caz, ișlic de 120 lei, fes de 9-10 lei, șapcă de 18 lei sau pălărie de 4,24 lei, anterior de cutnie (material textil obținut din amestecarea fibrelor de mătase cu cele de bumbac, n.n.), giubea îmblănită (20 lei blana, 7 lei cusutul, 6 lei vopsitul), fermenea de 38 lei (unde numai căptușala costa 10 lei iar cei 17 coți de găitane 20 lei), scurteică îmblănită de 41 lei, dulamă de postav de 300 lei, ceacșiri de șal de 11 lei, două perechi de pantaloni de 18 și 55 lei, șase perechi de cizme de diferite calități și una de pantofi.

Să analizăm fiecare dintre noii termeni pe care îi aflăm acum. Ișlicul este un acoperămînt de cap în formă globulară cu o bază cilindrică, făcut din carton și acoperit cu pielicele de miel de Astrahan încă nenăscut. Era obișnuit ca ișlicul unui boier divanit să aibă o circumferință de 1,80 m, astfel că apariția sa era magnifică și impunătoare. În vîrf avea un ciucure de mătase. Boierii de rangul II aveau ișlicul de mai mici dimensiuni și surmontat de un fel de perină din postav verde ori grenă, în vreme ce boierii de rangul III nu-l aveau globular ci tronconic. Doar domnitorul, marele ban și marele spătar puteau purta gugiumanul de samur cu surguci din perle și nestemate. Fundul de postav al acestuia era alb pentru domnitor – albul, de fapt, era culoarea voievodală pe care doar Vodă și familia sa o puteau purta. Nuanțele descreșteau în intensitate coborînd scara arhondologiei. Astfel, boierii veliți (sau divaniți, care formau divanul țării și erau,

deci, miniștri) aveau dreptul să poarte roz, vernil, bleu sau roșuri, galbenuri și albastruri puternice în vreme ce aceia de rangul II și III aveau rezervate tonalitățile închise de brun, albastru, verde. Aceeași diferențiere era făcută și prin podoaba bărbii pe care numai veliții o puteau cultiva după pofta inimii, lăsînd-o să le crească foarte lungă, spălînd-o și parfumînd-o. Rangurile boierești inferioare puteau să-și lase doar mustăți.

Ceacșirii erau niște șalvari din postav gros ce se purtau în timpul iernii; erau de obicei roșii. Giubeaua era o haină amplă, lungă, îmblănită. Fermeneaua era o haină scurtă pînă la talie, din postav, uneori îmblănită. Blana depindea de bogăția purtătorului: putea fi jder, rîs, dihor, dar și vulpe ori iepure pentru cei fără dare de mînă. Totdeauna însă ea era brodată pe piept și spate cu fir de mătase ori cu fir metalic. Motivistica era fitomorfă sau geometrică, bazată pe linii moi, curbe și spirale recurente. Pe spate decorul era înscris într-o formă generală triunghiulară. O haină aproape identică, la fel de scurtă și de împodobită cu ceaprazuri, dar cu mînecele despicate pe toată lungimea lor, era cepchenul purtat atît de bărbați cît și de femei. Acesta era însă rezervat ciubuciilor, cafegiilor, arbănașilor și arnăuților ce formau personalul administrativ și de pază al unei curți domnești sau boierești. Totuși, cepchenul era purtat și de doamnele din înalta societate, care îl aveau din catifea sau mătase, cu nenumărate broderii delicate.

Peste cămașă, un bărbat îmbrăca anteriorul de cetarea vărgată, ce era petrecut peste piept și pîntec și încins cu un brîu din șal scump de cașmir. Era lung pînă la pămînt și, pentru a nu stînji mersul, avea două crăpături în partea de jos, lateral, lungi de 25-30 cm. Peste el se îmbrăca fermeneaua scurtă în tonalități mai stinse iar peste ea venea giubeaua grea, din stofă de lînă merinos numită *pambriu*, îmblănită cu samur. Deși nu erau vizibili, totuși, pe dedesubt erau purtați șalvari sau ceacșiri. În picioare încălțau meși care erau un fel de ciorapi din piele fină, fără toc, vîrîți în papuci atunci cînd se circula prin casă ori în cizme sau pantofi grosieri cînd se ieșea afară. Meșii erau, de fapt, încălțămîntea de bază pentru interior, stîndu-se cu ei pe divan, sau țopăind la baluri, așa cum relatează Ion Ghica: “ (...) boierii cei tineri își lepădau giubelele și papucii, rămîneau numai în meși și alergau de luau fetele și cucoanele la joc, la poloneză, la parolă, la vals și la ecossaise”. Numai domnitorul purta papucii căptușiți cu

postav roșu, celorlalți boieri fiindu-le interzisă această nuanță. La fel, doar marele dragoman al Porții și fiul său – greci din Fanar ce aveau să ajungă domni în principate ca răsplată pentru serviciile lor de tălmăci – aveau voie să poarte papuci galbeni. De la brîu era nelipsit hangerul cu mîner bătut în pietre scumpe – mai mult ornamental decît funcțional – și din mînă șiragul de mătănii cu boabele din diamant, perle, corali, lapis-lazuli, agat sau lemn de trandafir. Despre mătănii, prințul Charles Joseph Lamoral de Ligne, aflîndu-se la Iași în 1788 și adaptîndu-se extrem de bine în societatea boierimii moldave al cărei costum și maniere le îmbrățișase cu totul, spune că erau folosite pentru mesaje galante prin felul de mișcare al mărgelilor prețioase care constituiau un vocabular galant între îndrăgostiții din lumea mare ce, prin rigiditatea moralei, nu-și puteau permite cochetăriile saloanelor apusene dar nici nu se puteau dispensa de ele.

Boierii de rangul II sau III aveau aproximativ același veșmînt și în aceeași stratificare dar din alte texturi și, evident, în altă cromatică. În loc de giubea aveau un halat neîmblănit, eventual vătuit, mai subțire sau mai gros, după sezon. Coconii purtau anterior vărgat, mai lung sau mai scurt, după vîrste, strîns într-un brîu în care înfingeau călimara de bronz de care se foloseau la învățătură. Pe deasupra îmbrăcau o fermenea de postav fin, bogat brodată, iar capul și-l acopereau cu un fel de turban – dar nu de felul celor turcești – din șal persan numit *tarabolos* sau *cealma*. Șalul se învîrtea de mai multe ori în jurul creștetului pînă lua o formă cilindrică și plată, ca un cașcaval.

Vestimentația aceasta lungă și largă nu-i împiedica totuși pe boieri să se distreze la balurile pe care începuseră să le organizeze după 1790 în conformitate cu gusturile apusene ce le aduseseră ofițerii imperiali austrieci și ruși. Părerile sînt contradictorii în privința eleganței la dans și a agilității participanților: fostul consul britanic la București, William Wilkinson, are numai cuvinte de reproș la adresa stîngăciei boierilor ce i se par incomodați de hainele lor greoaie; dimpotrivă, călătorului Sir Robert Ker Porter, bărbații i se par deosebit de grațioși atunci cînd își lepădau giubelele și ișlicele rămînînd doar într-o vestă roșie peste anteriorul colant, strîns în splendidul șal de cașmir. Totuși, turistului englez îi displace aspectul capului dănțuitorilor care, frustrat de enormul ișlic globular, distona față de restul costumului prin țeasta rasă, acoperită doar cu o

calotă mică, roșie, care lăsa evidente urechile clăpăuge și bărbile sau mustățile lungi ce fluturau grotesc în pasul alert al valsului.

Boierii mai bătrîni nu disprețuiau plimbările în aer curat, la Șosea și mai departe, pînă la Herăstrău. Aceasta se făcea zilnic, după-amiaza, pe aproape orice vreme, vara în caleașcă, iarna în sanie. Cei tineri călăresc. Posesia unei trăsurii era o absolută necesitate la București sau Iași din cauza drumurilor proaste, pline de praf și noroi, în ciuda podirii străzilor principale cu bușteni sub care se strîngeau apele meteorice care întrețineau glodul. Plimbarea *numai în trăsură* devenise totuși o meteahnă a românilor, fapt ce-l va face pe Caragiale să o numească “slăbiciune națională”. În primul sfert al veacului al XIX-lea erau atît de multe echipaje în București încît F.G. Laurençon plasa capitala Valahiei printre primele orașe din Europa în acest sens, raportat bineînțeles la populație. El remarcă faptul că “fiecare mic negustor are trăsura lui iar boierii le reînnoiesc pe ale lor în fiecare an”. Într-adevăr, exista o puternică emulație între boieri în privința caleștii; precedentul îl crease Vodă Mavrogheni cu fastuoasele sale echipaje de cerbi cu coarnele aurite. De aceea, butcile și trăsurile de tot felul erau articolele cele mai solicitate de la Viena la finele secolului al XVIII-lea.

Pe capră era așezat un vizitiu în livrea sau într-o uniformă de melanj amintind de cele husărești; pe bancheta din spate erau așezați unul sau doi arnăuți cu fustanelă și cepchen muiat în aur, cu brîul plin de iatagane și pistoale, care țineau ciubucul lung al stăpînului. Dacă se făceau călătorii mai lungi, la moșie sau în vizită la vreun vecin ori la oraș, erau înhămați 8 sau 10 cai ce erau mînați de vajnici surugii. Aceștia, prin alura lor degajată, prin comportamentul curajos, servabilitatea și ingeniozitatea cu care reușeau să remedieze orice stricăciune și să se adapteze la situațiile dificile survenite pe parcurs, au cucerit inima tuturor călătorilor autohtoni sau străini ce au străbătut țara conduși de ei. Spre pildă, Xavier Hommaire de Hell îi descrie cu mult entuziasm: “(...) ei sînt unici în abilitate și pitorească dezvoltură cu nenumăratele lor panglici la pălăriile largi și cu broderiile întregului costum, în special ale cizmelor ornamentate. Ai fi zis că sînt niște mușchetari cu armele la îndemînă”. Costumul lor devenise un fel de uniformă ce, mai tîrziu, în 1859, va fi chiar legiferată ca atare. Peste cămașa albă, țărănească, aveau un ilic, apoi o gheblă

scurtă, de dimie albă sau cenușie, acoperită de găitane din suitaș galben, roșu și negru, ce desenau motive geometrice bazate pe cercuri concentrice. Un chimir lat sau brîu de lînă le strîngea mijlocul. Pantalonii din același material, largi la șolduri dar strîmîndu-se spre glezne, numiți *poturi*, se vîrau în cizme iar peste acestea se prindeau niște jambiere din aceeași dimie și cu același decor. Pe cap era înfundată o căciulă de oaie, scundă, sau o pălărie, după anotimp. În timpul iernii era folosită o *ipingea* amplă, cu glugă, așijderea găitănata. Biciul lung, măiestrit împletit din piele de diverse culori, cu o codirișcă strunjită din lemn și os, completa acest port inconfundabil al bravilor călăreți ce-și mînau agerii bidivii mai mult cu strigăte și pocnituri decît cu lovituri și șfichiuieli dureroase.

Arnăuții boierești dădeau o mare atenție armamentului cu care mai mult se înzorzonau – spre a părea cît mai făloși, fioroși și bătaioși – decît îl foloseau efectiv pentru apărarea stăpînilor. Iatagane cizelate și nielate, avînd versete din Coran pe lamă și mînere din fildeș sau os cu garnituri de argint, încrustate cu lapis-lazuli și coral făceau mîndria oricăruia dintre mustăcioșii albanezi; la fel și pistoalele cu mînere încrustate și armături din metal prețios lucrat prin traforare și gravare.

Cu toată strictețea vestimentară impusă de arhondologie, nelipsiții dandy ai oricărei epoci își permiteau unele libertinaje. Astfel, după răscoala din 1821 a lui Tudor Vladimirescu, printre tinerii de neam se lansase o modă voinicească, ostentativă, ce arboră un costum de melanj arnăuțesc și panduresc. Ei se îmbrăcau cu poturi, mintean sau cepchen, pe cap puneau tarabolos iar în brîul lat înfîngeau pistoale și iatagane. Cumintele port al coconilor studioși de altădată, care nu ieșeau din vorbele părinților, rămăsese undeva în urmă, ca lanțurile rupte ale robiei. Această frondă față de criteriile rigide ce impuneau costumul fiecăruia, cît și ignorarea sorgintelor nobile printr-un comportament incompatibil cu ea, frust, agresiv, bătaios – ce nu de puține ori a dus la scandaluri soldate cu nenorociri – se înscriu pe linia romantică lansată de Lord Byron ce, prin existența lui aventuroasă, devenise idolul tineretului de atunci. Pe la 1820-1825 unii dintre aceștia îmbrăcaseră chiar “haine nemțești”, cu frac albastru cu nasturi de metal strălucitor, vestă și cămașă albă cu gulere mult înălțat pe obrazul ras. Exasperat de puternica și alarmanta intruziune a modei apusene în

Valahia, Grigore Vodă Ghica dă o ordonanță la 27 iulie 1827 prin care toți cei ce o adoptaseră erau somați să renunțe la ea în termen de trei zile, altfel expunîndu-se la aspră pedeapsă. Această decizie voia să reîntărească prestigiul tot mai scăzut al demnităților ce semnificau ierarhia socială, fapt ce s-ar fi repercutat și asupra luxului exorbitant al familiilor boierești constrînse astfel la sobrietate. O egalizare a acestei tradiționale stratificări prin democratizarea veșmîntului era de neconceput însă, atîta vreme cît starea unui boier se citea de departe prin culori, blănuri și mărimea ișlicului ce impuneau dozarea plecăciunii și a respectului cuvenit.

Delicatele jupînese și jupînițe sprîncenate acordau și ele mare atenție veșmintelor. Își pierdeau mult timp sulimenindu-se, încondeindu-și ochii și sprîncenele, colorîndu-și unghiile în roșu – fapt ce-l uimea pe generalul conte Alexandre de Langeron. Părul bogat și lung era lăsat despletit și în el se prindeau fulii și stele de mîrgăritare și nestemate. Uneori capul era acoperit cu mici fesuri de catifea oranj, vișinie sau violetă, cusute cu fir prin care erau împletite perluțe. Ciucurele greu, de fir auriu, atîrna pe o parte. Alteori, pe creștet era prins un ornament în formă de taler, din carton acoperit cu mătase ori catifea, și brodat, așa cum are prințesa Elena Șutu în litografia lui Louis Dupré. Tot la ea poate fi admirat finul halat de cetarea strîns în jurul taliei subțiri cu un șal indian. Altele îmbrăcau peste acesta și un pipiri de Epir, fără mîneci ori cu ele despicate ca la cepchen, croit semicircular și făcînd nenumărate cute la spate. Acest articol vestimentar era foarte potrivit pentru o mulțime de broderii cu fir auriu sau argintiu.

În interior, pentru comoditate, femeile purtau o bluză subțire de borangic numită *ciupag*, peste care îmbrăcau un cepchen de catifea. Șalvarii erau de rigoare, cu sau fără fusta pusă pe deasupra. Rochiile erau largi și ample, fără talie. Și în această privință părerile sînt împărțite: contele de Langeron detestă aceste rochii care lasă posibilitatea pîntecelui să iasă, disgrațios, în afară, în vreme ce prințul de Ligne le găsește foarte plăcute pentru ochi căci, în lejeritatea și transparența lor, evidențiază formele armonioase ale trupurilor feminine, de o rară frumusețe în Valahia și Moldova. Gracilele lor picioare erau încălțate cu papuci de catifea cusuți cu fir și perle și înzorzonați cu pampoane de mătase. Dacă, cine știe ce vizită urgentă le obliga să părăsească iatacul și să treacă ulița, peste papucii aceștia erau trași alții, cu

talpă de lemn, înaltă, care le ferea de noroiul din ogradă și dintre bîrnele podului Mogoșoaiei sau al altei artere pe care se afla casa. Acești papuci de lemn, numiți *nalîn* semănînd mult cu cei japonezi, erau sculptați și intarsiați cu sidef și aveau barete de catifea ornamentate cu broderii de fir. Fabuloase bijuterii le înconjurau gîtul, mîinile și brațele. Centuri cu paftale de diverse mărimi și din cele mai variate materiale le împodobeau mijlocul. Din aur și argint, filigranate, gravate și bătute, cu plăci de sidef sculptate în relief plat cu motive zoomorfe sau fitomorfe, aceste paftale erau obiecte de valoare ce se transmiteau din generație în generație, la fel ca și cerceii, colierele, brățările și inelele.

Ion Ghica ne-a lăsat o frumoasă descriere a aspectului unor jupînese din înalta societate bucureșteană: "Cucoanele cele tinere se purtau legate la cap cu turban de tulpă, zăbranic sau marabu meșteșugit adus cu coadele cu panglice și urmuz împănat cu stele și fulii de diamant, rochie de mătăsărie, marțelin sau paplină fără cute, mînece cu bufanturi, ciupag scurt pe moda imperiului. (...) Cucoanele mai în vîrstă mai păstrau încă fesul alb, legate cu testemel cu bibiluri, paftale de aur cu pietre scumpe și cu șal pe spate".

Neglijate de soții și tații lor – ce se îndeletniceau numai cu discuții politicești, ticluind intrigi care să le aducă înălțarea în rang sau conspirînd împotriva domnitorului și a Sublimei Porți – jupînesele și jupînițele duceau o viață plicticoasă închise în iatacurile lor sărăcicios mobilate și, visătoare și melancolice, tînjeau după pasiuni puternice, mistuitoare. Se îndeletniceau cu brodatul, croșetatul, cu făcutul dulceții și al conservei de legume pentru iarnă iar cînd se întîlneau mai multe, fumau și beau cafele la fel ca bărbații, și se lăudau cu ultimele achiziții în materie de îmbrăcăminte. Dintotdeauna, acest subiect a fost și va rămîne cel mai important în conversația feminină. Existența era mult mai simplă și mai tihnită atunci, astfel că preocupările legate de îmbrăcăminte stăteau în chiar axul ei, acordîndu-li-se nu numai un timp apreciabil în selectare și construire pe trup dar și sume substanțiale pentru procurarea celor mai bune materiale care să fie contigue poziției și averii purtătorului. Căci, mai mult decît în contemporaneitate, atunci veșmîntul nu era doar un acoperămint necesar al corpului, ci un element cu valoare eminamente estetică și de mesaj ce nu putea fi ignorată de nimeni și era înțeles de toți indiferent de cultură și de statut social.

(Conferință ținută la Centrul Cultural
Mogoșoaia, iunie 1998)

Istoria cărții

Louis Felix Guynement de Keralio și informațiile sale despre români

Lizica PAPOIU
muzeograf principal, Muzeul Militar Central

“**P**ro captu lectoris, habent sua fata libelli” - dicton latin de largă circulație care, de astă dată, referindu-ne la fondul de carte rară al Muzeului Militar, nu se suprapune perfect, pentru că “soarta” acestor cărți nu a fost decât fericită. Ediții bibliofile de excepție, valori documentare – unicat, sunt ocrotite, păstrate și studiate cu venerație. Tratatetele de artă militară, codexuri juridice, istorii ale unor recunoșcuți umoriști ai Europei, stau alături de lucrări de heraldică, numismatică, medicină și chiar botanică.

Ceea ce ne reține în mod deosebit atenția sunt cărțile ce conțin, parțial ori integral, informații despre poporul român; date istorico-geografice despre luptele antiotomane ale țărilor române sub conducători iluștri. Argumentarea științifică folosită de autorii unora din aceste lucrări îi situează printre izvoarele istoriei românilor. De altfel, ele au și fost cunoscute și folosite de cronicari și istorici mai vechi sau mai de curînd. Ideea romanității și continuității românilor pe aceste meleaguri, lupta lor pentru

afirmare și apărare a drepturilor de popor stăpân pe teritoriul locuit din vechime, permanența interesului pentru istoria acestui spațiu carpato-danubiano-pontic a fost asigurată și de circulația cărții străine despre noi chiar și atunci când necunoașterea adevărului sau lipsa de informare au dus la o interpretare eronată a fenomenului românesc.

Obiectul încercării noastre este prezentarea unor asemenea informații din lucrarea *Histoire de la guerre entre la Russie et la Turquie, et particulièrement de la campagne de MDCCL XIX* apărută la Petersburg în anul 1773. În prezentarea noastră vom insista mai puțin asupra evenimentelor politico-militare care sunt narate – campaniile din cadrul războiului ruso-turc 1768-1774, bătălia de la Comana, decembrie 1769, moment pe care l-am surprins într-o încercare anterioară.¹

Am extras date istorico-geografice despre țările române care ne oferă o imagine interesantă a Moldovei și Valahiei secolului al XVIII-lea; sunt relevante și unele comentarii asupra destinului politic al locuitorilor acestor țări sau aprecieri asupra zădărniciilor războaielor și a urmărilor lor nefaste. Precizăm că unele referiri au fost incluse în vol. I al lucrării *Imaginea României prin călători* de Dan A. Lăzărescu²; bineînțeles nu vom reveni asupra lor.

Lucrarea lui L.F.G. de Keralio conține însă și alte informații, care, deși nu excelează prin caracterul lor inedit, dovedesc interesul mereu viu al oamenilor de cultură europeni pentru realitățile românești.

Louis Felix Guynement de Keralio, istoric francez, s-a născut la Rennes la 17 septembrie 1731, moare la Grosley (Seine et Oise, Pontoise) la 10 decembrie 1793. Maior în regimentul de Aquitania, devine în 1769 profesor de tactică la Școala militară din Paris, ales în 1780 membru al Academiei “des inscriptions et de belles-lettres” și al Academiei Regale de Științe din Stockholm. Din lucrările sale, amintim: *Les Penchants de la nature*, Paris, 1769; *Recherches sur les principes generaux de la tactique*, 1769; *Histoire de la guerre entre la Russie et la Turquie, et particulièrement de la campagne de MDCCLIX*, Petersburg, 1773; *Histoire de la dernière guerre entre les Russes et les Turcs*, Paris 1777; *Histoire de la guerre des Russes et des Imperiaux contre les Turcs. En 1736, 1737, 1738 et 1739 et de la paix de Belgrade qui la termina...*, Paris, 1780.³

Descrierea geografică a teatrului de război dintre Nistru și Siret, râuri din Moldova, îi oferă autorului posibilitatea să redea în detaliu specificul geografic al zonei, cu unele comentarii de natură tactică; marile păduri de stejari și mesteceni, văile și torențele care străbat acest teritoriu fac posibil un război de apărare, taberele militare pot fi ușor asigurate prin abundența lemnului și a apei. Semnalează în zonă largile câmpii dominate de cetăți care oricând sunt gata pentru apărare, unele au metereze, ambrazuri (deschizături în zid pentru armele de foc), ziduri crenelate, șanțuri, poduri ridicătoare (ponts-levis), palisade, chevaux de frise (bucăți de lemn sau fier cu vârful ascuțit folosite împotriva cavaleriei); de asemenea, există “mănăstiri bine construite, fortificate chiar și întreținute cu multă grijă”. Remarcă similară, pentru Bucovina cu frumoasele păduri de fagi, cu torente, văi, foarte utile pentru ambuscade, “regiune dificilă astfel pentru o armată, dar foarte agreabilă călătorilor” (p. 61).

Este impresionat de bogățiile naturale ale Moldovei, cereale, vii, păduri, animale, dar care nu folosesc atât locuitorilor cât sunt transportate mult spre Constantinopol sau în alte porturi de la Marea Neagră. O atenție deosebită o acordă descrierii unei lucrări remarcabile pe care această țară o deține, “Valul lui Traian”⁴, “demn monument al măreției Romei, al vastelor sale proiecte, construit de Traian, care a dorit să pună la adăpost provinciile romane de incursiunile barbare... Se află astfel un parapet care începe de la Oradea... traversează munții Murcapu sau Porțile de fier, Transilvania, Valahia, Moldova, Prutul în apropiere de satul Traian, vastele deșerturi ale Tartariei și se termină la Don; această suprafață este aproximativ de 5-600 leghe. Zidul este flancat de un șanț sau canal care este încă adânc de 18 picioare, în multe locuri”.

Studiul profund al izvoarelor antice și al lucrărilor unor umaniști ai evului mediu european îl conduc pe Keralio la convingerea unității celor trei țări române: “Moldova, care a format altădată împreună cu Valahia și Transilvania un regat cunoscut sub numele de Dacia, a fost unul din principalele teatre de război, unde s-a desfășurat ferocitatea oamenilor: această țară a fost prada romanilor, a goșilor, a hunilor, polonezilor și turcilor. Locuitorii ei, care au trăit atâtea secole sub teroarea cuceritorilor,... care nu îndrăznesc nici acum să ceară pământului lor cele necesare hranei, au văzut din nou două mari armate care le acoperă pământurile...” (p. 63).

Relatând marșul armatei ruse, și ocuparea orașului Iași, se referă la acesta că este un “oraș de mărime mijlocie cu două mănăstiri și o cetate” (p. 171).

Paginile 171-181 prezintă sfârșitul campaniei din Moldova, începutul celei din Valahia, culminând cu bătălia de la Comana, decembrie 1769. Revenirea unei părți a armatei ruse la București, îi oferă prilejul de a nota că acesta este “un mare oraș, cu 43 de mănăstiri construite din piatră, 53 de biserici, mai mult de 20.000 de case, aproape toate din piatră” (p. 179).

Dorim să revenim asupra prezentării informațiilor din Keralio cuprinse în lucrarea lui Dan A. Lăzărescu; domnia sa folosește textul ediției, în două volume, din anul 1777, intitulată *Histoire de la dernière guerre entre les Russes et les Turcs*, vol. I, cap. I. Descriere istorică, geografică a teatrului de război, p. 13-128; capitol care nu apare în ediția din anul 1773^x.

În afară de referirile extrase de Dan A. Lăzărescu, despre teritoriul vechii Dacii, tribul Iassi-lor, influența celtică, înfrângerea lui Decebal și considerații asupra calităților și caracterului locuitorilor țărilor române, acest capitol conține alte câteva notații deosebit de interesante care, probabil, numai lipsa de spațiu a făcut să nu apară și în lucrarea amintită a lui Dan A. Lăzărescu.

Columna Traiană – imagine din “*Historia Vtriusque Belli Dacici a Traiano Caesare Gesti*”. Romae M.D.L.XVI., aflată în colecția de Memorie locală “Nicolae Iorga” a Bibliotecii Municipale București

Folosind din plin izvoare antice, Herodot, Strabon, Ptolomeu, Ovidiu, Virgilius, Suetonius, Tacitus, Keralio menționează vitejia și dârzenia în luptă a dacilor, descrie în detaliu armele acestora: “Arcul cu săgeți, sabia scurtă și lată, dreaptă sau curbă, câteodată ghioaga. Singura armă defensivă era scutul oval, apropiat de mărime de cel roman. Se pare că armele cavaleriei erau aceleași cu cele folosite de infanterie... Nu se văd (din metopele de pe Columnă) acele tolbe de săgeți atribuite geților de Ovidiu” (p.35). Considerații lingvistice (p.36-39) surprind păstrarea elementelor dacice în toponimia romană; cele asupra climei vechii Dacii îl duc la concluzia că Ovidiu a exagerat insistând pe climatul foarte friguros care nu ar fi permis bogăția în cereale și pășunile mănoase (p.39-44). Referitor la religia dacilor arată că aceștia cred că sufletul este nemuritor, că o altă viață îi așteaptă după moarte alături de legislatorul filosof Zamolxis – Ghebeleisis, rege puternic sau rege învingător, pe care geții îl numesc “fiu al pământului”. Continuă apoi cu o serie de detalii asupra locului sfânt Kogaionon, numit astfel de la un râu din apropiere^{xx}.

Din istoria dacilor, deși recunoaște că nu este încă suficient de informat, amintește de campania lui Darius, de victoria lui Dromichaite împotriva lui Lisimach, pe care îl sfătuiește “să nu mai poarte război împotriva unor asemenea oameni și mai bine s-ar gândi să vină cu prietenie”. Menționează și intenția lui Iulius Cezar de a proiecta un război împotriva dacilor; îl amintește pe Deceneu și Burebista, arătând că acesta și-a pierdut viața într-un asediu în timpul unui atac organizat dincolo de Dunăre; de asemenea, precizează intervenția dacilor în conflictul dintre triumviri (p. 49).

Relatarea campaniei lui Lentulus, trimis de Tiberiu împotriva lui Cotizo îi oferă prilejul lui Keralio de a găsi etimologia numelui acestuia: Got-tis-Son (fiul zeului). Apreciază apoi diplomația lui Augustus, care “înlocuiește forța armelor cu cea a unor tratative onorabile, care sunt întotdeauna mai sigure, promițându-i chiar pe fiica sa Iulia, ca soție și jură că nu va face niciodată război împotriva dacilor dacă nu va fi nevoie”.

Sub împărații următori, dacii “devin mai celebri prin victorii și mai rar prin înfrângeri” precizând că acum “imperiul lor ajunsese prea mare pentru a fi guvernat de un singur conducător fiind și deseori zdruncinat de neînțelegeri interne”. Sunt relatate în detaliu luptele cu Domițian, după

înlocuirea lui Duras cu Decebal, considerat "abil politician și războinic celebru" (p.54); narează războaiele cu Traian, evenimentele care au succedat cuceririi romane până la invaziile goților. Cu mare interes prezintă bogăția monumentelor aflate în Dacia, locul de cantonare a unor legiuni romane, inscripții cu numele soldaților romani din legiunile I-a și a VII-a (Apulum), a XIII-a și a XXX-a (Ulpia-Traiana).

În legătură cu numele capitalei statului dac, Sarmisegetusa, amintește una din lucrările consultate, *Analecta lapidum vetustorum nonnullorum in Dacia antiquitatum* de Stephanus Zamosius, apărută la Patavia (Padua) în anul 1593⁵; lucrare din care a ales și majoritatea informațiilor privind antichitățile romane din Dacia (p.79). Continuă cu prezentarea altor localități din Dacia romană așezate în apropierea sau chiar deasupra unor vechi dave dacice: Apulum, Torda (Salines), p.80-81. Revine asupra drumului roman cu alte notații față de prima ediție (p.83-84): "Traversează spațiul dintre Dunăre și Tura (Tyras-Nistru) de la vărsarea râului Araris (Siret azi, n. a.)... se vede uneori un șanț care este încă adânc de 3-4 picioare. Aceste urme ca și cele ale unui parament pot să ducă la credința că erau destinate să garanteze noua provincie de incursiunile barbare". La nota 9 de la p.84 precizează că o descriere geografică a Moldovei apărută în anul 1770 la Petersburg îi atribuia acestui drum o altă suprafață, "întindere imensă pe care n-a avut-o și nu o putea avea... această eroare a fost reluată în istoria mea (lucrarea care a apărut în 1773), eroare pe care am crezut de cuviință ca aici s-o îndrept".

Comentariile cu privire la cele două țări române Moldova și Valahia continuă cu date de mare amănunt, privind suprafața, latitudinea, longitudinea, granițe, forme de relief, împărțire administrativă (p.87-101) asupra cărora nu putem insista⁶.

Continuitatea populației daco-romane în spațiul carpato-danubiano-pontic e relevată de Keralio într-un comentariu de mare profunzime: "Cuceritorii nu distrug deloc o națiune pentru a se pune în locul ei. Dacă-i oferă legi, o formă sau alta de guvernare, ei preiau la rândul lor mult din obiceiurile și limba celor cucerțiți" (p.102); își întărește afirmația cu exemplul poporului francez care deși a suferit și influența romană și cea francă sunt de fapt gali sau celți, vechii autohtoni (p.102).

Continuă apoi cu multă convingere: "Mi se pare mult de crezare că locuitorii din Moldova și

Valahia descind din vechii locuitori ai Daciei, limba lor, ca fond, este aceeași... îmbrăcămintea lor nu are nimic roman, aproape nu s-au schimbat cu nimic față de reprezentarea lor de pe Columna traiană, haina și mantaua poate sunt mai scurte, pantalonii mai cu grijă lucrați; astăzi, căciula însă, și-a pierdut din distincție, nu mai este un semn de noblete; încălțăminte, coafura, de asemenea, nu mai prezintă mari diferențe" (p. 103).

Similitudinea acestor două țări românești o accentuează arătând chiar că: "Moldova era și ea cunoscută cu numele general de Valahia și pentru a le distinge, aceasta se numea Valahia Mare, iar cea de la Dunăre, Valahia Mică" (p.104).

Evul mediu românesc⁷ este marcat prin prezentarea personalităților voievozilor români Dragoș, Ștefan cel Mare, "prinț războinic, stăpân al Moldovei, al Valahiei, Pocuției și Podoliei. I-a luat chiar principelui Ungariei, Matei Corvin, toată Transilvania". Deși localizează greșit bătălia de la Vaslui (către Fălciu pe Prut) arată că Soliman, marele general al lui Mahomed al II-lea, a pierdut aici o decisivă bătălie; continuă cu relatarea victoriilor repurtate de Ștefan împotriva sultanului Baiazid al II-lea. Îi apreciază durată plină de rezultate a domniei, de 47 de ani, precizând că prin faptele sale a făcut ca istoricii timpului, încă din 1523, deci nu mult după moartea sa, să-l numească "cel Mare" (p.124).

Unele inadvertențe cronologice ale lui Keralio îl așează pe Ioan Vodă înainte de Petru Rareș, "care după luptele cu turcii se retrage pe pământurile sale din Transilvania" (p.124). Dintre domnitorii Moldovei din sec. XVI și începutul sec. al XVII-lea îi amintește pe Iancu Sasul, pe Aron tiranul, pe câțiva dintre Movilești, Gaspar Grațiani, Miron Barnovski, "care a dorit să lupte împotriva turcilor" (p.126).

Incursiunile reînnoite ale tătarilor, ravagiile acestora a obligat aceste țări, menționează Keralio, să cedeze Porții otomane dreptul de alegere a domnitorului cu condiția ca prințul să fie de sânge regal și de religie ortodoxă. Turcii nu au respectat însă aceste condiții, au impus deseori domni străini, iar alegerea lor ajunsese un fel de licitație, "cine plătea mai mult putea primi titlul de hospodar" (p.126).

Comentariul final al acestui capitol rezervat descrierii Moldovei și Valahiei este foarte interesant și prin unele precizări asupra relațiilor țărilor române cu Poarta: "Moldova a fost întotdeauna

teatrul de război al turcilor din sec. al XV-lea până la sfârșitul sec. al XVIII-lea. Într-un asemenea război au fost distruse arhivele și diploma care conținea privilegiile pe care sultanul le-a oferit fiului lui Ștefan⁸ (p.127). Întreg acest capitol referitor la descrierea teatrului de război din Moldova se încheie cu un adevărat apel împotriva războiului și pentru pace: "Am fi speriați... dacă am ține cont mai mult de sângele vărsat în acest mic colț al pământului, câte milioane de oameni au pierit de fier și foc pentru a satisface dorința de mărire a unor persoane, pornind de la războaiele lui Augustus până la cel despre care voi vorbi acum" (p.128).

În seria notelor rezervate prezentării lui L.F.G. de Keralio, D.A. Lăzărescu, la nota 21, p.102, amintește lucrarea apărută la Leipzig în anul 1778, *Histoire de la guerre des Russes et des Imperiaux contre les Turcs*, cuprinzând războiul ruso-austro-turc din anii 1736-1739, cu precizarea că această lucrare nu i-a fost accesibilă.

Am consultat la Biblioteca Academiei ediția din 1780 a acestei lucrări apărută la Paris, lucrare de artă și istorie militară în două volume, cu comentarii pertinente asupra acestui război, care nu abundă însă în informații inedite referitoare la români; le semnalăm pe cele pe care le-am socotit cât de cât interesante: relatări despre răscoala antihabsburgică condusă de Francisc Rákóczi al II-lea; voluntari români în armata austriacă (p.92); câteva date despre generalul Nicolas Doxat, care a întocmit planul pentru fortificațiile Timișoarei (1718) și Orșovei (1720); asediile Mehadiiei și localității Corni (1738), ale Orșovei și fortului Sf. Elisabeta. În volumul II, p.61, menționează situația dezastruoasă a Moldovei și Valahiei, care au fost teatre de război; menționează voluntarii români care au format Regimentul român de cavalerie comandat de Constantin Antioh Cantemir (p.318).

După ce descrie toate campaniile războiului încheie întreaga lucrare cu un nou comentariu asupra urmărilor nefericite și ale acestui război: "... dar care război nu este nefericit! Ce barbarie, ce demență! nu există fără îndoială, nici un bine care să poată compensa urmările nefaste ale unui război. Regii, miniștrii, dacă n-ar fi atât de orbi în interesele lor, dacă n-ar fi atât de inumani pentru a ridica o națiune împotriva altei națiuni... ar fi pace".

Note:

1) SMMIM nr. 10, 1977, p. 89-97.

2) Dan A. Lăzărescu, *Imaginea României prin călători, 1716-1789*, vol. I, Editura Sport Turism, 1985, p. 98-99 și 102.

3) Din membrii familiei Keralio mi se pare interesant să-l amintim și pe fratele autorului, Agathon de Keralio (1734-1788), inspector al școlilor militare regale, mareșal de câmp (1780); s-a ocupat de educația militară a arhiducelui Maximilian-Joseph de Bavaria și l-a remarcat pe tânărul Napoleon la Brienne, sucursală a Școlii militare din Paris din anul 1776.

4) Nu ne permitem un comentariu pertinent asupra acestui val, considerat fortificație romană, "Valul lui Traian" de pe teritoriul fostei URSS, din Bugeac, aflat între Vadul lui Isac și Tatar Bunar; vezi Radu Vulpe "Despre valul din Moldova de Jos și zidul lui Atanarih", în SCIV, II, anul I, 1950, p.163-174; Kurt Horedt, "Cu privire la problema valurilor de pământ din Banat și din Crișana", SCIV, tomul 16, nr. 4, 1950, p.725-731; vezi de asemenea, studiile referitoare la traseul Brazdei lui Novac, apărute în diferite numere din SMMIM, ale dr. Cristian M. Vlădescu; acestuia și colegului Fl. Marinescu, le mulțumim pentru unele informații acordate.

x) Ediția din 1773 publicată la Petersburg are un titlu modificat în lucrarea lui Dan A. Lăzărescu, respectiv *Histoire de la guerre actuelle entre la Russie et la Turquie et particulièrement...* deci în ediția folosită de noi, și bănuim că este aceeași, nu apare "la guerre actuelle" ci doar "la guerre entre la Russie et la Turquie".

xx) Considerațiile asupra acestui loc sfânt, unde trăiește "omul munților", Iou sau Io, zeul pământului, generatorul tuturor lucrurilor îl duc pe Keralio la concluzia că numele get Kogaionon semnifică "domiciliul regelui pământului".

5) Fondul documentar al Muzeului Militar Central (III, 64) deține această lucrare legată împreună cu o alta, a lui Wolfgang Lazius Vieniens, *Reipublicae Romanae in exteris provinciis...* apărută la Frankfurt în anul 1594. În comentariul său asupra lucrării lui Zamosius privind etimologia Sarmisegetusa precizează că aceasta se bazează pe o medalie de argint cu inscripția APMUE ΣΝΑΕ pe care o citește "Sarmis basileus", Keralio, citându-l pe Peuoutier Simon, *Histoire des Celtes et particulièrement des Gaulois et des Germains...*, Paris, 1771, apreciază că Sarmis-get-hus semnifică "locuința sarmaților și a geților" (p.79).

6) Datele geografice sunt foarte detaliate (p.87-99), de aceea ne rezumăm a indica doar câteva sugestii personale ale lui Keralio legate de unele toponimii: Burhis-București; Teurisci-Târgoviște; Sousidava-Suceava; tribul Iassi-lor - Iași; Praetoria Augusta-Roman; Palloda, după Ptolomeu - Bârlad; Naparis-Prahova etc.

7) Câteva notații asupra armelor folosite de oștenii români în Evul mediu: "armele lor sunt lancea și sabia. Ei, (românii) lasă armele de foc pentru vânătoare, respingând o armă care nu cere nici curaj, nici precizie. Primul lor atac este impetuos, cel următor, mai puțin; tătarii le-au prins tactica "retragerii simulate". Vecinătatea tătarilor a făcut din locuitorii Moldovei de jos oameni mult mai războinici.

Obiceiul luptei face pe oameni mai bravi, mai îndrăzneți...” (p.107).

8) Se referă la Tratatul (capitulația) încheiat în anul 1513 între Bogdan al II-lea “cel Orb”, domn al Moldovei și Selim I, sultan otoman. Poarta otomană recunoștea Moldova ca țară independentă și nesupusă. Religia creștină urma a fi

ținută și protejată iar independența și integritatea teritorială erau apărate de turci, care nu se amestecau în guvernarea internă a Moldovei. Din I. Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe, *Tratatele internaționale ale României, 1354-1920*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 69.

**Patru cărți cu ex-libris C. Cantacuzino,
N. Mavrocordat și Pantaleon Calliarchi în colecțiile
Bibliotecii “V. A. Urechia” Galați**

Oprea NEDELUCU
Biblioteca “V. A. Urechia” Galați

Reconstituirea marilor biblioteci medievale românești a făcut obiectul preocupărilor, cercetărilor și analizei critice a izvoarelor și surselor bibliografice timp de peste două secole și jumătate, dacă luăm în considerare ca primă sursă bibliografică mențiunea lui Anton Maria del Chiaro, “El / Constantin Cantacuzino / zidi vestita și bogata mănăstire Mărgineni... și avea o bibliotecă frumoasă”, în *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, Veneția, 1718¹. S-ar putea spune că problema este ca și încheiată și avem în vedere studiile și sintezele publicate în ultimii 20 de ani, mai ales de către Corneliu Dima Drăgan și Mario Ruffini, bibliografia subiectului fiind vastă și însumată în lucrările celor doi cercetători.²

Reconstituirea de facto a colecțiilor, și aceasta cu o vechime de peste 150 de ani, a vizat “descoperirea” a ceea ce a mai rezistat vremurilor și rezultatele au demonstrat posibilitatea reconstituirii și din acest punct de vedere a marilor colecții medievale, acțiunea nefiind încheiată.

Comitem un truism notînd că necesitatea continuării încercărilor de identificare a lucrărilor ce au făcut parte, sau sînt susceptibile de a face parte din marile noastre biblioteci, rămîne în continuare un imperativ. Parafrazînd și citîndu-l pe marele N. Iorga, argumentăm, dacă mai este nevoie, că nici o carte nu trebuie să ne fie indiferentă, fie că a aparținut “celor mai buni ca și celor mai răi, celor mai ageri ca și celor mai mărginiți, pentru a înțelege pe deplin din nevoia de cetit a unei societăți, orientarea ei, moravurile ei, seriozitatea sau ușurătatea ei...”³ Cu atît mai mult se justifică intervenția noastră, cu cît cărțile pe

care le semnalăm sau resemnalăm au aparținut stolnicului Constantin Cantacuzino, Principelui Nicolae Mavrocordat și doctorului Pantaleon Calliarchi, deci marilor biblioteci medievale românești a căror constituire datează din veacul al XVII-lea, cel “insignifiant prin disciplina severă a războaielor... însă, cu siguranță, prin descoperirile sale, prin dezvoltarea artelor și științelor, unul dintre cele mai strălucitoare din istoria omenirii”, cum nota Girolano Albrizzi în prefața publicației “La Galleria di Minerva” din 1696.⁴

În ce ne privește, așa cum este cunoscut, în acest secol problemele descendenței, constituției și unității poporului român s-au transformat din convingeri personale în idei politice în conștiința și acțiunile marilor noștri umaniști, printre care un loc de frunte îl ocupă Stolnicul Constantin Cantacuzino.

“Măcar și acei Daci, măcar și acei Romani, scrie C. Cantacuzino în *Istoria Țării Românești* carii apoi de multă vreme prent atîtea ani tot într-un loc trăind și lăcuind și bine unii cu alții amestecîndu-se pen rudenie, unul luînd fata altuia, altul feciorul altuia, atît s-au amestecat și s-au unit, cît mai pe urmă împreună tuturor Daci le zicea, pînă cînd Grecii scriitorii întîi, zic toți, că le-au schimbat numele de le-au zis Vlahi. Avem și acest semn, că atîta se unise acei Romani de aici cu acei Daci, cît nu s-au mai despărțit apoi între dînșii nici cînd s-au rupt den împărăția romană și au intrat printre dînșii alte limbi, ci tot într-una s-au ținut și au rămas și pînă astăzi.”⁵

Reamintim în acest context și tematicile fundamentale predilecte în lucrarea lui C. Canta-

cuzino privind teritoriul propriu și limba poporului român.

“Însă Rumânii înțeleg nu numai ceștia de aici /Muntenia/ ce și din Ardeal, carii încă și mai neaoși sînt și Moldoveni și toți cîți și într-altă parte se află și au această limbă, ce dară pe acestea, cum zic, tot romani îi ținem, că toți aceștia dintr-o fîntînă au izvorît și cură.”⁶

Este semnificativă și actuală concluzia formulată de C. Cantacuzino cu privire la formarea limbii române, limba dacă amestecîndu-se, “strîcîndu-se”, cu cea a romanilor, fondul fiind cel dacic.

“Iară Dacii prea veche a lor limbă osebită avînd, cum o lăsară și cum o lepădară așa de tot, și luără o Romanilor, aceasta nici se poate socoti, nici crede.”⁷

Ideile sînt formulate, după cum se știe, pe baza analizei critice și obiective a izvoarelor interne și externe, dar și pătrunderii direct în esența problemelor cu care Stolnicul dă și răspunsuri unor interpretări eronate apărute încă din această perioadă.

Cărțile de mai jos, pe care le propunem a fi incluse între cele ce au aparținut mării biblioteci cantacuzine din motivele pe care le vom arăta, nu sînt dintre cele care au fost analizate în *Istoria Țării Rumânești*, dar, prin tematică și conținut, se încadrează în sfera de cunoștere științifică, de formare a gândirii istorice și filosofice umaniste a Stolnicului, așa cum foarte bine este subliniat de Mario Ruffini.

1. Lauterbach, Johann. *De Bello Contra Turcas Suscipiendo*, Dresdae, 1594 în coligat editorial Johan Andrea (Juan Andrés) *Confusio Sectae Mahometanae*. ...nunc autem interpretatione latine expositus à Johanne Lauterbach, legate cu Lauterbach, Johann. *Tractatus Novus De Armis et Literis*, ... Witebergae, 1595.⁸

Cartea este legată în piele crudă, cu chenar liniar, în centrul copertei I un supralibros de posesor, reprezentînd un scut oval, cu două diagonale paralele delimitate și hașurate, încorporat într-un desen geometric floral, deasupra căruia este imprimat numele abreviat al posesorului, A.B., iar dedesubt anul 1596. Starea blocului cărții bună, coperta ușor deteriorată la cotor și partea superioară și curelușele pentru încheietori tăiate.

La piciorul paginii de titlu a existat un ex-

libris autograf, acoperit ulterior cu o fișie de hîrtie lipită, apoi, o mîină criminală l-a decupat, păstrîndu-se cîteva resturi ale autografului.

Această carte a aparținut Stolnicului Constantin Cantacuzino. Susținem afirmația, mai întîi formulată de C. Dima-Drăgan, cu următoarele argumente:

- ex-libris-ul este practicat la piciorul paginii, așa cum de regulă obișnuia să o facă Stolnicul;

- lungimea autografului a fost de 9-9,5 cm., cu această dimensiune existînd martori pe alte lucrări ale lui C. Cantacuzino;

- litera E de la Ex-libris, păstrată aproape în întregime, este specifică grafiei practicate de Stolnic, iar unele resturi din terminațiile superioare ale literelor permit reconstituirea, cu puțină imaginație, a numelui autorului autografului;

- avînd în vedere criteriul luat în considerare de C. Dima-Drăgan pentru identificarea cărților din biblioteca de la Mărgineni care nu au alte arme de proprietate, respectiv cota înscrisă în partea superioară a cotorului, găsim pe exemplarul nostru urme de răzuire adîncă a cotei, păstrîndu-se însă titlul înscris cu cerneală neagră, așa cum s-a practicat.⁹

Cartea face parte din categoria celor integrate temelor daco-romanica, în text regăsin-du-se și informații sumare despre românii din secolele XIV-XVI.

2. *Anthologias Diaforon Epigramaton-Florilegii Diversorum Epigrammatum Veterum In Centurias Distributum.*

A M/agister/ Elia Cühlero Gorlicens/isl/ P/ater/ C/onventuale/. Gorlicii, Johannis Rhambae Tipi/s/ Execudebant.

4 f. n.n. + 423 p. + 8 f. + 2 f. n.n. în 4°.

În colon titlu, Epigrammat/um/Grecolatin/am/.

Descrierea s-a făcut după pagina de titlu a părții I care cuprinde elementele de titlu dar credem că a existat și o foaie de titlu generală.

Dedicația către Carol Hannibal din partea I este datată 1618, care ar putea fi și anul tipăririi, pînă la această dată nebeneficiind de alte surse de informații pentru datare.

Cuprinde cinci părți (centurio) dedicate în ordine lui Carol Hannibal, Augustin Widerin, Adolph Gersdorf, Christophor de Hostitz și senatorilor provinciei Gorlitz.

Legată în piele crudă foarte deteriorată de umezeală, cu file macerate în prima parte. Se mai cunosc chenarul liniar și tăieturile unde au fost introduse curelușele pentru încuietori. Sub acest aspect legătura este asemănătoare cu cea a cărții de mai sus, Lauterbach, Johann.

La piciorul filei Aij a existat, ca și la prima carte, un ex-libris autograf și, se pare, că și la piciorul foi de titlu, ambele tăiate pe toată lungimea filelor, doar terminațiile superioare ale literelor fiind bine conservate.

Și această carte a făcut parte din biblioteca Stolnicului; ca și în primul caz argumentăm astfel:

- ex-libris-ul este practicat la piciorul paginii;
- lungimea semnăturii este de 10 cm., dimensiune întâlnită și la alte autografe conservate;¹⁰

- terminațiile consemnate ale literelor permit reconstituirea fără efort a următoarelor: E de la Ex, terminațiile arcuite superioare de la l și b din libris, bucla lui C și t de la Constantin și bucla literei C de la Cantacuzino;

- în partea superioară a cotorului este conservată destul de bine cota 72 practică la Mărgineni, cifre arabe în tuș negru, cu lungimea de 1,5 cm., iar dedesubt, greu lizibil, un text, desigur domeniul cărții.

Această carte nu este prezentă în Catalogul cărții străine al Bibliotecii "V. A. Urechia", deși era cunoscută la data redactării, ulterior fiind identificată de P. Păltănea.

Ambele cărți au fost cunoscute de C. Dima-Drăgan și ne surprinde faptul de a nu le fi introdus în lucrările publicate.

3. Philostrate Flavius din Lemnos, *Opera Quae Extant. Prisiis, Ex Officina Typographica Claudii Morelli*, M. DC. VIII, ediție greco-latină.

Sub acest titlu lucrarea cuprinde:

A. Philostrate Flavius. *Vita Apolbanii Tyanei; Vitis Sophistarum* (interpretată de Federic Morelli); *Heroica* (interpretată de Stephan Nigro); *Imagines; Epistolae*.

B. Eusebiu Pamfil din Caesareea. *Liber Contra Hieroclem, qui ex Philostrati historia Comperavit Apollonium Tyaneum Saluatori* (interpretată de Zenobia Accioli).

C. Philostrate Flavius cel Tânăr. *Imagines* (interpretat de Stephan Nigro).

D. Callistrate. *Expositionem Statuarum* (interpretat de Federic Morelli).

Valoarea intrinsecă a trei dintre lucrările lui Philostrate, *Heroica*, *Imagines* și *Vitis Sophistarum* este subliniată și de evidența lui Bompiani.¹²

Aceasta, după Hoefer¹³, este ediția princeps de opere a lui Philostrate. Este o ediție de lux, în folio, 359 x 230, în editura vestitei case franceze Morelli, a cărei marcă tipografică este plasată în a doua jumătate a paginii de titlu, aceasta fiind realizată în roșu și negru.

Legătura originală în piele maro lăcuită, dar exfoliată în cea mai mare parte, cu ornamentații în aur pe cotor, vignete florale stilizate, în registre pe verticală, în partea superioară autorul, titlul, editorul și anul scris cu aur pe fond purpură.

A intrat în proprietatea lui N. Mavrocordat, după opinia noastră în prima domnie moldoveană, care își înscrie în capul paginii de titlu autograful "Ex libris Jo Nicolaj Mavr/ocordati/ Principis Moldaviae", în acest conținut fiind cunoscut și ex-libris-ul semnalat de Dan Bădăraș.¹⁴

Se pare că înainte de a fi intrat în proprietatea lui Nicolae Mavrocordat a mai aparținut unui posesor, care o marchează cu ștampilă ovală având la mijloc litera S, aplicată în tuș negru, la piciorul paginii de titlu dreapta.

Lucrarea a mai fost semnalată de C. Dima-Drăgan printr-o sumară descriere în 1974.¹⁵

4. Foresti, Antonio. *Del Mappamondo Istoric*. Tomo Quarto, Parte seconda. Veneția, Quirolamo Albrizzii. M.DC.XCIV.¹⁶

Legătura cărții în piele maro închis lăcuită, cu un chenar liniar pe extreme, iar la cotor în forma dinților de fierăstrău, destul de uzată și exfoliată. La piciorul primei coperte, stînga, se pare a fi existat un supralibros, foarte greu vizibil, reprezentînd un motiv floral sau o pasăre cu aripi desfăcute.

Cartea a făcut parte din biblioteca doctorului Pantaleon Calliarchi, medicul Stolnicului și al Domnitorului C. Brâncoveanu, care și-a încorporat, între a 2-a foaie liminară și foaia de gardă cu titlu fals, cunoscutul său ex-libris gravură, primul de acest gen realizat în țara noastră, datat 12 iulie 1692, descris de Nicolae Vătămanu.¹⁷

Ex-libris-ul, așa cum se prezintă exemplarul gălățean, a fost descris în *Cartea străină veche din Biblioteca "V. A. Urechia"*, dimensiunile, inclusiv

albitura, fiind de 223 x 160, față de 190 x 140 la exemplarele descrise de N. Vătămanu, ceea ce duce la concluzia că imprimarea se făcea pe o hîrtie la dimensiuni probabil A4 și căreia i se tăia albitura în funcție de dimensiunile cărții pe care se aplica. Dimensiunea gravurii, inclusiv chenarul, este de 159/115 cm.

Reținem atenția asupra faptului că exemplarul care a aparținut lui P. Calliarchi este din prima ediție a valoroasei opere a lui A. Foresti, spre deosebire de exemplarele ce au aparținut Stolnicului Cantacuzino, care făceau parte din edițiile 1697 și 1700 (Tomurile IV), după prezentările lui Mario Ruffini și C. Dima Drăgan.¹⁸ Nu este exclus, poate chiar trebuie admisă ipoteza, că Stolnicul s-a informat despre existența acestei lucrări deținute de P. Calliarchi și și-a procurat această lucrare după 1697 în edițiile pe care le-a mai găsit.

De menționat interesul lui P. Calliarchi pentru studiul istoriei, celelalte trei cărți identificate pînă acum fiind de medicină și religie.¹⁹ În aceste condiții trebuie admisă și existența schimbului de idei privind problemele de istorie, filosofie și alte domenii ce intrau în sfera de preocupări a celor doi în epocă.

Este meritul profesorului și academicianului Vasile Alexandrescu-Urechia de a fi salvat acestea și alte cărți, între care și *Mercurio Geografica overo Guido geografico in tutte le parti del Mondo dalle stampe di Dominico di Rossi in Roma alla Pere*, prezentat de C. Dima-Drăgan și comunicat de P. Păltănea²⁰, donate bibliotecii gălățene cu excepția operei lui Philostrate, cumpărată din fondurile ministerului pe anul 1894/1895, cum se prezintă în *Catalogul general al Bibliotecii Urechia* înregistrată sub nr. 19.015.

Reunirea și completarea informațiilor despre cărțile prezentate, altfel dispersate, sumar și incomplete, poate fi înscrisă ca o modestă contribuție la efortul ce ar trebui conjugat pentru reconstituirea de facto a marilor biblioteci medievale românești și grăbirea realizării unei sinteze a istoriei bibliotecilor din România și locul lor în spiritualitatea și dezvoltarea culturii naționale.

Note bibliografice:

1. Apud: Dima-Drăgan, C. *Biblioteci umaniste românești*. Buc., Litera, 1974, p. 9.
2. Vezi în afara lucrării citate mai sus:
Dima-Drăgan, C. *Biblioteca unui umanist român Constantin Cantacuzino Stolnicul*. Buc., C.S.C.A., 1967. 404 p.; Ruffino, Mario. *Biblioteca Stolnicului Constantin Cantacuzino*. Buc., Minerva, 1973. 302 p.
3. Dima-Drăgan, C. *Biblioteci umaniste românești*. p. 24.
4. Idem p. 135.
5. Stolnicul Constantin Cantacuzino. *Istoria Țării Românești*. Ediție îngrijită și comentată de N. Cartoian și Dan Simonescu. Craiova, Scrisul Românesc, 1944, p. 74.
6. Idem p. 70.
7. Ibidem p. 51.
8. Descrierea completă și mențiunea că a aparținut lui C. Cantacuzino în *Cartea străină veche 1472-1700*, în *Biblioteca "V. A. Urechia" Galați*. Catalog. Galați, 1975. p. IX și nr. 75, 76 și 81.
9. Dima-Drăgan, C. op. cit., p. 28.
10. Vezi ilustrații la Dima-Drăgan, C. *Biblioteca unui umanist român...* p. 293 și urm.
11. Descrierea completă în *Cartea străină veche în Biblioteca "V. A. Urechia"*, nr. 114.
12. Laffont-Bompiani. *Dictionnaire des oeuvres de tous les temps et de tous les Pays*. Paris, 1962. Vol.: 2 p. 528-529; 3 p. 27; 4 p. 700.01.
13. *Nouvelle biographie générale depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours*. Paris, M.DCCC.LXI, col. 6.
14. Bădărău, Dan. *O carte din biblioteca Mavrocordăților în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare București*. În: *Valorile bibliofile din patrimoniul cultural național*. 2. București, 1983. p. 75-79.
15. Dima-Drăgan, C. *Biblioteci umaniste românești*. p. 58.
16. Descrierea completă în *Cartea străină veche din Biblioteca "V. A. Urechia" Galați* nr. 288 și descrierea ex-libris-ului de la p. X.
17. *Ex-libris-ul lui Pantaleon Calliarchi*. "Revista bibliotecilor", 21, 3, martie 1968, p. 157; *De la începuturile medicinei românești*. Buc., Editura Științifică, 1966, p. 184-185.
18. Ruffini, Mario. op. cit. p. 69. Dima-Drăgan, C. *Biblioteca unui umanist...*, p. 115, nr. 16.
19. Vătămanu, Nicolae. loc. cit.
20. Vezi: Dima-Drăgan, C. *Biblioteci umaniste românești*, p. 98; Păltănea, Paul. *Documente cartografice cu valoare patrimonială din colecția Bibliotecii "V. A. Urechia"*, în: *Valori bibliofile din patrimoniul cultural național*, 2. București, 1983. p. 107.

Meridian biblioteconomic

Italia

Rossela CAFFO

Membră din partea Italiei în Comitetul executiv EBLIDA

In Italia, bibliotecile sunt subordonate unor instituții diferite, după cum urmează:

- Bibliotecile publice de stat sunt subordonate Ministerului Patrimoniului și Culturii, care mai coordonează și Institutul Central de Catalogare și Informare Bibliografică al Bibliotecilor Italiene, Institutul Central de Patologie a Cărții, Arhiva Națională Audio și Observatorul Programelor Internaționale pentru Biblioteci – Centrul Național pentru activități EU (European Union);
- Bibliotecile publice aparțin municipalităților și sunt coordonate de către Regiuni;
- Bibliotecile universitare sunt coordonate de Ministerul pentru Universități și Cercetare Științifică și Tehnologică (MURST) și administrate de către universități;
- Bibliotecile școlare sunt subordonate Ministerului Educației.

Cu o astfel de structură, e greu să realizezi o politică națională. În ultimii ani, ca urmare a unor modificări în politica națională, aceste instituții diferite au început să conceapă niște acorduri pentru coordonarea activităților și asumarea unor proiecte comune de sprijinire a rolului bibliotecii în edificarea “societății informaționale”. Această tendință este încurajată de proiectele EU (Uniunii Europene). Pentru viitor, se speră într-o finanțare din fondurile pentru perioada 2000-2006. Necesitatea unei coordonări naționale, la toate nivelurile, a devenit evidentă. Ca urmare, Ministerul Culturii colaborează strâns cu Oficiul pentru Coordonare a Regiunilor, pentru a elabora planuri comune. Pentru viitor, principalele priorități sunt:

- Planificarea de servicii computerizate integrate între biblioteci, muzee și arhive.
- Consolidarea Serviciilor Bibliotecii Naționale, care constituie cadrul sistemului național de informare pentru educație și cercetare – la dispoziția tuturor cetățenilor.

- Creșterea importanței bibliotecilor prin dotarea acestora cu noi servicii multimedia, infrastructură tehnologică și conectarea la rețelele computerizate.
- Crearea unei “biblioteci digitale naționale”.
- Realizarea retroconversiunii cataloagelor de bibliotecă.
- Pregătirea profesională, în special în domeniul tehnologiei informaționale.

Bibliotecile Italiei

Un studiu recent, realizat de Institutul Central pentru Catalogul Unificat al Bibliotecilor Italiene, la solicitarea Ministerului Culturii, a consemnat existența pe teritoriul Italiei a circa 13.000 de biblioteci. Date și informații despre acestea pot fi obținute prin accesarea bazei de date a Institutului Central.

Bibliotecile publice de stat

Ministerul Culturii coordonează aproximativ 40 din cele mai importante și vechi biblioteci din Italia. Această structură administrativă își are originea în perioada unificării Italiei. După 1861, noul stat italian a preluat principalele biblioteci (aprox. 30) care, până atunci, aparținuseră vechilor formațiuni statale. Bibliotecile publice de stat din Torino, Milano, Veneția, Florența și Neapole și-au păstrat denumirea de “naționale”, deoarece ele sunt biblioteci ale fostelor orașe capitală de stat, înainte de 1861. Aceasta este explicația faptului că în Italia există atât de multe “biblioteci naționale” precum și două “biblioteci naționale centrale” la Florența și Roma. Biblioteca Națională Centrală din Roma a fost fondată în 1870 și inaugurată în 1876, deoarece noul stat avea nevoie în noua capitală de o Bibliotecă Națională, ca simbol al unificării politice și culturale a țării.

Bibliotecile Naționale Centrale din Roma și din Florența au statut de depozit legal pentru

întreaga Italie. Toate bibliotecile de stat dețin o vastă concentrare de documente, manuscrise, cărți vechi și rare, dar și documente moderne, din diferite etape ale moștenirii culturale a națiunii. Majoritatea acestor instituții au adunat aceste informații de-a lungul secolelor.

Bibliotecile publice

Bibliotecile publice din Italia dețin bogate colecții cu valoare istorică. Deseori, aceste biblioteci trebuie să îmbine managementul unor colecții de valoare cu dezvoltarea serviciilor bazate pe noile tehnologii. Ele aparțin municipalităților și sunt coordonate de către Regiuni. Începând din 1972, când statul a încredințat Regiunilor coordonarea și administrarea bibliotecilor publice, în multe orașe au fost înființate biblioteci publice. Astăzi, există mai mult de 5.000, răspândite în toată țara. Multe din ele, în special cele din nordul și centrul Italiei, dispun de servicii avansate, care oferă acces la informații și cultură și care pun la dispoziția publicului instrumente și materiale necesare lecturii.

Bibliotecile universitare

Ministerul pentru Universități și Cercetare Științifică și Tehnologică (MURST) are în administrare aproximativ 60 de universități care, la rândul lor, au mai multe mii de biblioteci răspândite în cadrul institutelor, departamentelor și facultăților. Aceste biblioteci, pentru a răspunde exigențelor cadrelor didactice și studenților, oferă cele mai avansate servicii care utilizează tehnologia informațională. În scopul coordonării tuturor bibliotecilor, multe universități au creat un centru interbibliotecar. În 1997 MURST a înființat un grup de lucru pentru sistemul de biblioteci universitare (GLSB), pentru a defini profilul unui sistem de biblioteci universitare și relația acestuia cu Bibliotecile Naționale (SBN) și pentru a elabora un model de cooperare între bibliotecile diferitelor universități.

Bibliotecile școlare

Aceste biblioteci sunt, probabil, cel mai puțin cunoscute. Chiar dacă cea mai mare parte a școlilor și instituțiilor de învățământ italiene posedă colecții de bibliotecă pentru uzul personalului didactic și al elevilor, în realitate, puține biblioteci școlare funcționează corespunzător. În majoritatea cazurilor lipsesc cataloagele, resursele, nu există spații adecvate pentru studiu și nici personal bibliotecar cu o pregătire adecvată. Recent, Minis-

terul Educației a lansat un proiect prin care se intenționează dotarea școlilor cu computere și materiale educaționale multi-media. Bibliotecarii – cu sprijinul Asociației Bibliotecilor Italiene – s-au mobilizat pentru ca bibliotecile școlare să poată beneficia de aceste noi achiziții. Grupul național de lucru pentru bibliotecile școlare din cadrul Asociației Bibliotecilor Italiene este cel care se ocupă de modernizarea și dezvoltarea bibliotecilor școlare, conform indicațiilor IFLA. Se fac, de asemenea, demersuri pentru ca bibliotecile școlare să fie recunoscute ca surse de cunoștințe în cadrul școlilor, dar e foarte dificil să faci guvernul să conștientizeze rolul acestor instituții.

Instituții centrale

Arhiva Națională Audio

(Discoteca de Stat)

Această arhivă deține cea mai mare colecție publică de documente sonore (audio) din Italia. Ca și arhivele similare din alte țări, ea își propune să asigure păstrarea și accesul publicului la o cantitate uriașă de înregistrări pe disc, benzi de magnetofon, CD și video. Accesul publicului fiind liber, înregistrările pot fi ascultate și chiar reproduse, cu condiția respectării legislației privind drepturile de autor. Datorită statutului de depozit legal, se înregistrează o creștere constantă a acestor colecții. De la muzică clasică la folk, de la jazz la rock, de la povești tradiționale la cuvântări istorice, Discoteca de Stat constituie colecția națională a istoriei sonore, trecute și prezente.

Institutul Central pentru Catalogul Unic al Bibliotecilor Italiene

Principală atribuție a acestui Institut o constituie managementul Serviciului Național de Bibliotecă (SBN). El se mai ocupă de standarde bibliografice, de catalogul unic al cărților italiene din sec. al XVI-lea și de ghidul bibliotecilor italiene.

Serviciul Național de Bibliotecă (SBN)

SBN este rețeaua italiană creată de Ministerul Culturii în cooperare cu Regiunile și universitățile. La proiectul SBN participă în jur de 700 de biblioteci iar solicitările de asociere sunt în creștere. Proiectul SBN include Bibliotecile Naționale Centrale din Roma și din Florența precum și biblioteci de stat, municipale, universitare și academice și de asemenea, cele aparținând

instituțiilor culturale și de cercetare, publice și private, care funcționează în diferite sectoare.

SBN este o rețea care are ca scop oferirea de servicii utilizatorilor. Bibliotecile implicate sunt conectate prin așa-numitele "noduri locale". Fiecare nod este alcătuit din grupuri mai mari sau mai mici de biblioteci, care operează servicii automatizate, prin terminale conectate la același sistem principal. La rândul lor, nodurile sunt conectate la același Index SBN – centrul rețelei coordonată de Institutul Central pentru Catalogul Unic al Bibliotecilor Italiene și pentru Informare Bibliografică.

Indexul SBN conține Catalogul Unic al bibliotecilor ce fac parte din rețea. El poate fi consultat de studenți, cercetători și de public, în general. Utilizatorii accesează Indexul prin intermediul terminalelor, în incinta bibliotecii sau prin computere personale conectate la Internet, și consultă baza de date bibliografice a SBN/OPAC ori realizează cercetări complexe.

Observatorul Programelor Internaționale pentru Biblioteci (OPIB)

OPIB a fost înființat în 1989 de către Ministerul Culturii și acționează ca Centru Național Italian pentru Programul Bibliotecilor elaborat de Comunitatea Europeană.

OPIB mai are următoarele atribuțiuni:

- Colectarea și diseminarea informațiilor referitoare la programe și proiecte internaționale privind bibliotecile și patrimoniul cultural.
- Promovarea inițiativelor de încurajare a participării bibliotecilor și a instituțiilor de cultură italiene la programe și proiecte internaționale.
- Asigurarea legăturii între programele și proiectele naționale și cele internaționale.
- Încurajarea colaborării între biblioteci și sectorul privat.

Institutul Central pentru Patologia Cărții

Acest institut, înființat în 1938, se ocupă, în principal, de cercetarea privind ocrotirea, păstrarea și conservarea manuscriselor și cărților deținute de bibliotecile italiene. Abordarea științifică urmărește îmbinarea între studiul științelor și istoria

materialelor de bibliotecă, punerea în practică a conceptului potrivit căruia o carte, și în special o carte veche, nu este un simplu text ci o combinație între materiale și tehnici. Pentru realizarea acestui scop, Institutul dispune de multe laboratoare – mediu, biologie, chimie, fizică, conservare, tehnologie – precum și de un departament pentru documentare, instruire și informare științifică.

Asociația Bibliotecilor Italiene (AIB)

Asociația Bibliotecilor Italiene este singura asociație profesională a bibliotecarilor din Italia. Fondată în 1930, în urma Congresului IFLA desfășurat la Roma în 1929, aceasta numără aprox. 3.500 de membri asociați, din care 2.800 persoane și 700 biblioteci.

Pentru a funcționa pe plan local, AIB a înființat 18 secții regionale și un consiliu național. Prin aderarea la IFLA și prin promovarea principiilor UNESCO privind bibliotecile publice, Asociația urmărește să sprijine dezvoltarea serviciilor de bibliotecă în Italia, conform cerințelor crescânde ale utilizatorilor. Ea sprijină, de asemenea, un sistem de perfecționare pentru personalul din biblioteci, promovează etica profesională și apără profesia de bibliotecar. Pentru o armonizare a acestor preocupări, Asociația a înființat comisii naționale și grupuri științifice de lucru. Ea organizează seminarii, întruniri, congrese, și publică lucrări originale și traduceri ale normelor și standardelor internaționale, un buletin științific săptămânal ("Bollettino AIB"), o broșură lunară ("AIB Notizie") și o agendă anuală referitoare la biblioteci.

Acționând prin intermediul multor comisii guvernamentale și regionale, AIB are un rol important în susținerea participării bibliotecilor italiene la activități ale Uniunii Europene (Programul pentru Biblioteci și Telematic al Comisiei Europene, INFO 2000 și Midas-net). AIB este, de asemenea, membru fondator al EBLIDA și are un reprezentant în Comitetul Executiv.

Text preluat din *EBLIDA Magazine*, nr.4/1998,
pag. 24-26

Traducere de Aura Constandache

Responsabilitatea cărții în pragul mileniului al III-lea

Arh. Silvia PĂUN

In cadrul reformei Învățământului, programa Școlii generale (ca și a liceului), trebuie să contribuie la pregătirea viitorilor cetățeni prin *educare și în domeniul valorilor moștenite*, ce reprezintă repere perene, ca și elemente definitorii în parcurgerea treptelor culturii și a formării de mentalități mai elevate – elevilor. Aceste valori patrimoniale nu pot face obiectul unor cursuri aleatorii sau alternative ci, trebuie să facă parte din înseși materiile de bază, de formare a copilului.

Primele noțiuni privind valorile patrimoniale necesită a fi oferite de școală, încă din primele clase primare, adică în continuarea celor morale pe care le-au primit (teoretic) copiii în familie, în cei 7 ani de acasă.

Deoarece omul se dovedește a fi mult mai sensibil la un lucru cunoscut (de exemplu în muzică, în artă...), cu atât mai mult va profita tânărul care, încă din copilărie, va primi o ofertă selecționată și bogată de creații de valoare. În cazul de față valorile perene sunt moștenite, din străvechime, dar ca să rămână ale noastre, să beneficiem de ele, trebuie să demonstrăm că le merităm și le luminăm calea, prin educația juvenilă.

În cadrul acestor creații de valoare moștenite, pe care britanicii le numesc "Heritage", al acestui Patrimoniu, respectat prin lege în Occident, se impun a fi predate copiilor noțiuni, cel puțin din următoarele domenii: **Etnos; Arheologie; Arhitectură; Mediu natural.**

În ce privește **Etnosul**, azi, se constată o mare lacună în programa de învățământ general... și până la cel universitar! Cum este posibil ca să fie pregătiți în România adevărații filosofi, psihologi, diplomați, manageri în turism, istorici, geografi, arhitecți.. fără ca disciplinele respective să nu cuprindă, măcar, cursuri privind etnosul (atât al logosului cât și al grafosului). Suntem încă în țara cu unul dintre cele mai vechi și bogate etnosuri, pe care Dimitrie Gusti l-a ridicat la nivel de disciplină majoră. Apoi aportul de pionierat și organizare a învățământului al unor Petre Poni,

Onisifor Ghibu sau Spiru Haret au pregătit generațiile de intelectuali, începând cu învățătorii și preoții, care la rândul lor au avut un rol hotărâtor în formarea tineretului, mai ales de la sate, ce s-au ridicat până la jertfa supremă pentru Întregire! Pentru acești eroi C. Brâncuși ne-a dăruit însemnul Coloanei (ca și întregul ansamblu) de la Tg. Jiu, revalorificând sensul primordial al matricelor etnosului.

Tot atât de regretabil și ireversibil este și faptul că ultimii specialiști, în domeniu, de la Institutul de Etnologie și Folclor se apropie de vârsta de pensionare fără a avea posibilitatea de a forma noi cadre. Etnosul reflectă o concepție benefică, creatoare, marcând o constantă a culturii unui popor.

În domeniul **Arheologiei**, creații patrimoniale, cum sunt cele ale *ceramicii neolitice* din România, nu numai că reprezintă *arbitri* prin perenitatea valorii lor ci, conțin și acele *forme primordiale* (abstracte geometrice, cum ar fi cerul, rozeta, morișca, spirala, zigzagul...). Aceleași forme de valoare se regăsesc, după cca. 6000 de ani, și azi în ceramica populară din toate regiunile României. Cunoscându-le, copilul va învăța, de mic, să le respecte, le va asimila în avantajul șlefuirii rafinamentului său și-l va apăra de kitsch-uri.

Școala poate oferi un cadru definitoriu al pregătirii prin educație, *copilul pregătind omul în respectarea legilor* (la care România s-a angajat internațional, cum e cazul "Legii privind ratificarea Convenției europene pentru protecția patrimoniului arheologic" și la care a aderat din 1997). De multe ori în orgoliul nostru de om modern, înarmat cu unelte sofisticate, uităm că folosim zilnic, ca și aerul, o serie de forme ce ne vin din străvechime sau semne abstracte cum sunt unghiul, triunghiul, romb, pătratul, hexagonul, pentagonul, octogonul... pe care le datorăm preistoricilor!

În domeniul **Arhitecturii**, care oferă pereții așezărilor umane, spațiile, în care copilul se naște,

fără voia lui, suntem datori să-l facem să distingă valoarea de non valoare (cum o face, în școală, Italia) dar să și cunoască aspectele de valoare ale arhitecturii autohtone, mai ales ale arhitecturii lemnului (dacă ne-am referi numai la proporțiile ei "de aur", la caracterul ei deschis, al cerdacului, al prispei...). Toate aceste noțiuni de arhitectură ar întregi universul său de socializare în avantajul dezvoltării demnității sale, ca viitor cetățean al urbei.

Respectul față de **Mediul natural** este esențial pentru reușita educației, umanizând copilul. Basmele, poezia populară, proverbele, tradițiile... reprezintă mijloace moștenite, eficiente, de a face copilul să-și cultive duiosia, dragostea și respectul pentru mediul în care trăiește. Acesta e pasul care îi deschide respectul pentru Cel ce a creat toată această armonie.

Cunoașterea *valorilor moștenite patrimoniale* este un drept al copilului și nu avem voie ca tocmai școala să îl vitregească (drept la care am aderat încă din 1959). Astfel, noțiuni însoțite de

filme, diapozitive... pot crea cursurilor o formă atractivă care ușurează asimilarea și pot crea adevărate destinderi față de cursurile cu caracter științific, de exemplu. Aceste vizualizări încărcate de valoare, trezind interesul copilului, îl vor sensibiliza și încuraja în comentarii comparative *ce vor forma treptat, mentalități benefice în avantajul respectării acestor moșteniri*, pregătind viitorii cetățeni conștienți, avizați și cultural.

Strategia de protecție, de ocrotire permanentă, de conservare și de punere în valoare a patrimoniului cultural și turistic trebuie să beneficieze (în lipsa legilor obștei) de *cetățeni îndelung pregătiți prin educație, încă din școala generală*, ca și prin sinteze grafice comparative pentru înțelegerea adevăratelor valori.

Școlii de azi, din pragul mileniului al treilea, îi revine această mare *responsabilitate a calității educației*, pe care o promovează. Aforismul poetului nostru național o ilustrează optim: "Educațiunea e cultura caracterului, cultura e educațiunea minții".

Cultură și Cartier

Redescoperirea conștiinței comunitare

Iulian SCOIPAN

Educația culturală face parte integrantă din formația persoanei umane. Istoria a dovedit că o civilizație triumfă prin cultură, iar o generație fără o cultură definitorie nu se poate impune. Societatea contemporană este, ne place sau nu să o recunoaștem, într-o acută criză culturală. Devenită o simplă alternativă în fața avalanșei de "ispite" numite calculator, televiziune prin cablu sau satelit, cultura este un atribut esențial al unui neam (alături de istorie și credință), a cărui însușire determină apartenența unui individ la un grup etnic. Educația culturală se impune, în acest sens, de la o vârstă cât mai fragedă și cu mijloace adecvate, rolul instituțiilor de cultură fiind cu atât mai important cu cât în efortul lor stă educația tinerilor (uneori mai mult decât completivă celei din școli).

Pe de altă parte, în contextul socio-economic și cultural actual, intern și internațional, este

evidentă o regretabilă de-culturalizare a comunităților, o pierdere a conștiinței proprii, manifestată prin renunțarea la valorile ce le impuneau ca entități. Această tendință de uniformizare într-un surogat cultural, într-o falsă entitate, în detrimentul adevăratelor tradiții ce au menținut nealterată originea comunității, a reprezentat punctul de plecare al unei inițiative venită din partea Consiliului Europei, Direcția Învățământ, Cultură și Sport, și menită să redescopere tradiția culturală a comunității de la cea mai reprezentativă celulă a sa - cartierul. Această inițiativă vizează definirea și întărirea identității culturale a comunităților locale rezidențiale și dorește să stimuleze autoritățile centrale și locale, mijloacele de comunicare și instituțiile culturale să-și concerteze preocupările în a aplica o nouă politică culturală participativă în cartiere.

Acest interes a fost exprimat de Consiliul Europei în Declarația Conferințelor de la Bremen (1983), Florența (1987), Lyon (1991), Praga (1993).

Importanța acestei teme pentru orașul nostru, ca și măsura în care această problemă devine de actualitate și pentru noi, sunt relevate de următoarele:

- cartierul rămâne o entitate fundamentală a vieții urbane și evoluției sale;
- comunitățile de cartier suferă adesea de un deficit de democrație și ele trebuie să-și facă auzite glasurile și să contribuie la procesele de planificare și luare a deciziilor;
- cartierele trebuie să fie unități culturale reale, cu o viață culturală distinctă, fondată pe o combinație de inițiative publice și private și bazată, mai ales, pe voluntariat;
- cartierul furnizează cadrul unic în care educația, serviciile sociale, sănătatea, prevenirea criminalității și cultura pot fi coordonate pentru a contribui la binele comunității;
- integrarea în cartiere contribuie la integrarea economică, susținând relații economice formale și informale importante și furnizând spațiul pentru inițiative noi într-o realitate socială cunoscută;
- cartierul este spațiul de fundamantare a solidarității, cu influențe și asupra orașului, în ansamblul său;
- acțiunea culturală devine elementul de coeziune în viața socială a cartierului, ca și forța care permite inserția cartierului în oraș;
- este nevoie de o nouă conștientizare asupra rolului jucat de politicile culturale ale cartierului;
- politica orașului, privitoare la cultura cartierului, a cunoscut o foarte mică modernizare în ultimii ani, în domeniile de bază cum ar fi planificarea orașelor, organizarea serviciilor, alocarea resurselor, adaptarea infrastructurilor și a sistemelor participative;
- cartierul trebuie să fie spațiul de exprimare liberă și deplină a tuturor minorităților culturale, sociale, etnice sau religioase.

În anii 1997 și 1998 au avut loc, în cadrul unui proiect desfășurat de Biblioteca Municipală "Mihail Sadoveanu", Asociația Bibliotecarilor și Documentariștilor din București (ABIDOB) și

Asociația de tineret "Generația 2020", activități cu caracter ludic și educativ, care au vizat să surprindă oportunitatea unui asemenea program la nivelul comunității de cartier, ca și interesul, disponibilitatea și reacția acestor comunități sau a instituțiilor socio-educative ce interferează în această micro-zonă (familie, școală, instituții culturale, agenți economici, administrație locală, organizații non-guvernamentale).

În vara anului 1997 au fost deschise, în perioada iulie-august, 10 centre în filialele pentru copii ale Bibliotecii Municipale "Mihail Sadoveanu" (6 în luna iulie și 4 în luna august), unde echipe de câte 4 animatori culturali ai Asociației "Generația 2020" și câte 1-2 membri ai ABIDOB desfășurau activități de vacanță ocazionale (de ex. biblioteca "D. Bolintineanu"), săptămânale (de ex. biblioteca "C.D. Gherea") sau zilnice (de ex. biblioteca "Gh. Lazăr").

În vara anului 1998 au fost deschise, în aceeași perioadă, 12 centre, unele în același spațiu, altele în noi zone ale Bucureștiului, activitățile, mai variate și mai mediatizate, având aceeași frecvență ca în anul anterior (de ex. bibliotecile "I.L. Caragiale", "M. Preda" sau "G. Bacovia"). De asemenea, săptămânal aveau loc "mari sărbători" ce reuneau, în principalele parcuri bucureștene, copiii participanți din diferitele cartiere ale orașului.

În cei doi ani au participat, cu o frecvență fluctuantă, peste 1500 de copii din peste 30 de școli din toate sectoarele Capitalei, ei fiind în fapt cea mai puternică verigă de legătură între instituția bibliotecii, școală și familie. Datorită numărului neașteptat de mare al copiilor, în special în cadrul "marilor sărbători", în ciuda dificultăților de transport, a fost necesară suplimentarea numărului de animatori culturali și bibliotecari.

Paralel, în cei doi ani s-a desfășurat o anchetă socială ce urmărea evidențierea modului în care această propunere-proiect a fost receptată de familia copilului participant (ancheta a avut la bază un chestionar elaborat). Răspunsul instituției familiale a fost unul deosebit, prelucrarea datelor dezvăluind o apreciere pozitivă (84%) care dădea speranțe în perspectiva programului unui centru de vacanță permanent. De asemenea, din aceeași prelucrare a reieșit necesitatea realizării de programe diferențiate, în funcție de cerințele concrete ale zonei și ale beneficiarilor. Există o relativă discrepantă între cerințele părinților și ale societății, de la un program de acest tip, pe de o

parte, și cerințele psiho-fiziologice ale copiilor, pe de altă parte. Astfel, dacă activităților propuse le lipsește mișcarea, jocul, divertismentul, ele riscă să devină interesante doar pentru o mică parte a copiilor, restul preferând să folosească în alt mod "libertatea" vacanței.

Totuși există cartiere în care așteptările sunt mari și din partea copiilor. Problema poate fi rezolvată prin realizarea unor grafice psihologice, care să reflecte particularitățile cerințelor fiecărei zone în parte (cartiere noi, cartiere periferice etc.), în baza cărora să se conceapă programe speciale.

Trebuie amintită fructuoasa colaborare între instituțiile ce interferează în spațiul socio-cultural al cartierului, colaborare fără de care n-ar fi fost posibilă desfășurarea acestor proiecte-experiment. Programul s-a bucurat de sprijinul atât al autorităților centrale sau locale (Ministerul Culturii, Ministerul Tineretului și Sportului, Inspectoratul pentru Cultură al municipiului București, Primăria sectorului 4, Direcția Municipală pentru Tineret și Sport, Inspectoratul Școlar Județean Dâmbovița), cât și al altor instituții (Școala Populară de Artă, Muzeul Național Cotroceni, Muzeul de Istorie al României, Muzeul Literaturii Române, Ambasada SUA, Ambasada Franței, British Council, Institutul Goethe), organizații non-guvernamentale (Fundatia pentru Tineret a Municipiului București, CENTRAS, Euro-Est, Salvați copiii, ASLIR), școli generale (nr. 33, 58, 74, 190) sau licee (M. Cervantes, G. Călinescu, C. Nenițescu) și al unor sponsori generoși (RATB, Coca-Cola, Pepsi-Cola, Imprimeriile Coresi, Heidi Chocholate Swisse, McDonald's).

Un element deosebit de important îl reprezintă mediatizarea acestor acțiuni, aprecierile de care s-au bucurat în presă fiind reflectarea unui succes manifestat în cadrul societății civile. Nu doar acțiunile mari, de o largă desfășurare de forțe, și-au aflat ecoul în mass-media, ci și prezentările strategiei de viitor sau ale perspectivelor programului, presa arătând o largă deschidere față de acest proiect.

Televiziunea Națională (TVR), care a desemnat un reporter special pentru reflectarea acestui proiect, PRO-TV, Radio România (un prieten mereu aproape de noi), Radio Total, Radio 21, Radio PRO-FM, ziarele "Adevărul", "Ziua", "Național", "Evenimentul Zilei", "Libertatea" sau "Jurnalul Național" au redat aspecte (uneori în direct) ale desfășurării acestui program.

Nu în ultimul rând, trebuie amintit că programul a beneficiat și beneficiază în continuare de o pagină WEB pe Internet ca și de o mediatizare proprie (prin fluturași, pliante, afișe), realizându-se două casete video de prezentare a activităților desfășurate.

Dincolo de aceste plusuri, programul-experiment desfășurat pe parcursul celor doi ani a avut și unele neajunsuri (neputința de a menține un ritm constant al activităților, datorată fluctuației persoanelor antrenate, insuficiența resurselor materiale și financiare, care a dus la neîndeplinirea unor scopuri propuse, improvizații impuse de factori arbitrari etc.), care nu au știrbit însă din succesul de care el s-a bucurat.

Ca un ultim factor ce a determinat inițierea acestui program menționăm faptul că el stimulează voluntariatul, antrenând, atât în cei doi ani experimentali, cât și în viitor, proaspeți absolvenți de liceu, șomeri sau persoane neîncadrate, care astfel dau sens vieții și activității lor.

În concluzie, inițiatorii consideră oportună și necesară continuarea, dezvoltarea și perfecționarea acestei idei, în prezentul program "Cultură și Cartier", al centrului de vacanță "Fantezia".

Acesta este un program pentru timpul liber al copiilor bucureșteni, ce-și propune deschiderea unor centre de vacanță, cu program zilnic, în lunile iulie-august ale anului 1999. Ele vor fi deschise în 4 dintre bibliotecile publice pentru copii din cartierele bucureștene, cuprinzând în programul lor jocuri de interior și exterior, cercuri de pictură, teatru sau construcții de jucării, excursii tematice sau vizite la muzee și case memoriale.

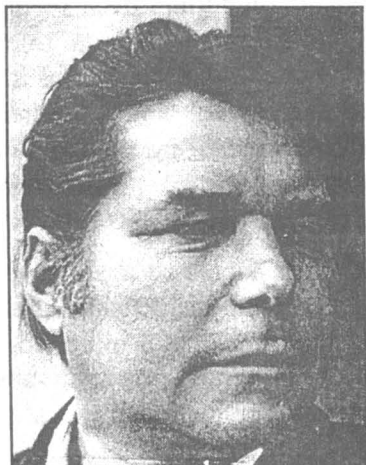
Perfecționarea în domeniul animației culturale a tinerilor antrenați în acest proiect se va realiza cu ajutorul Fundației pentru tineret a Municipiului București și al Direcției Județene pentru Tineret și Sport Ilfov, în două stagii de pregătire organizate în lunile martie-aprilie a.c. Acest ciclu de pregătire va continua în 15 mini-stagii organizate în București și într-un stagiul practic. Tinerii animatori vor primi atestate recunoscute de Ministerul Educației Naționale și Ministerul Culturii.

Până la data de 1 mai 1999 va fi elaborat programul zilnic al acestui proiect, care va fi adus la cunoștința comunității de cartier. Este urmărită și reacția comunității, singura care se poate sesiza și lua primele măsuri la problemele ce confruntă cartierul.

Autografe contemporane

Spargerea Bibliotecii

Vasile BĂRAN

“**H**ai - mi-am spus -, s-a făcut noapte, e timpul să sparg Biblioteca, să iau de-acolo toate cărțile, tot ce-am citit”. Mă aflam atunci încă în satul meu, o așezare sub munții Parângului, între Cărbuneștii lui Arghezi și Hobița lui Brâncuși, alungită pe Valea Călugăresei, un pârâu ce se revărsa, primăvara, precum Nilul, inundând Lunca Podului de Fier și umplând-o cu mâl, pentru anotimpurile de rodire și înflorire. Valea aceasta și un Dulap al școlii erau lucrurile mele fundamentale din vremea aceea, Valea cu apă și Dulapul cu cărți. Ca și Valea cu apă și Dulapul se primenea mereu cu cărți noi și curând am descoperit cele două izvoare. Pârâul țâșnea dintr-un stufăriș stâncos, zicându-se că un cerb cu copitele sale făcuse, sărind din coasta muntelui, urma aceea atât de adâncă, iar cărțile erau aduse de învățătorul nostru, Ion D. Isac, deputat de Gorj, din partea partidului liberal al lui Tătărașcu, al cărui semn electoral era chiar Coloana Infinitului. Învățătorul aducea la școală cărțile din fantastica sa bibliotecă pe care, ceva mai târziu, am și văzut-o.

Când am intrat, dascălul meu s-a așezat pe-un scaun larg, din lemn lustruit și a stat o clipă cu privirea spre rafturile pe care erau ordonate cărțile care-i îndulceau existența și pe care le considera avuția sa cea mai de preț. Erau acolo, în afara celor rare, și volume de la scriitori români contemporani date lui cu autograf. Îmi amintesc romanele de

război ale lui Camil Petrescu și Cezar Petrescu, *Cuvinte potrivite* și *Cărticica de seară* ale lui Arghezi, și o carte a Reginei Maria, *Povestea vieții mele*, cu care deputatul, căpitan în rezervă, fost combatant în luptele din Valea Jiului din primul război mondial, el însuși autorul unui memorial privind acel război, se mândrea cel mai mult, învelind-o în coli albastre de hârtie când mi-a împrumutat-o. Pe prima pagină erau scrise cu cerneală cuvintele: “Locotenentului Isac, noi glorii - Maria”. Când m-a invitat la el acasă, deși într-o zi de vară plină, odăile erau răcoroase și țin minte că i-a spus fetei sale, Nela, pe care eu o cunoșteam de la școală, elevă într-a patra, să închidă ferestrele. Și abia după ce s-a ridicat din jilțul acela, părând să fi săvârșit un ritual, fata ne-a servit cu miere de albine și apă rece. Știm că așa o să se petreacă evenimentele, fiindcă, la școală, unde eu aveam cheile Dulapului fiind, deci, “bibliotecar”, îmi spusese: “Astăzi o să mergem să-ți dau alte cărți și-ai să guști și mierea albinelor mele”. Dascălul ținea la mine nu numai pentru că învățam bine, dar și că tot ce făceam îmi dezvăluia o mare pasiune pentru cărțile pe care le căram de colo-colo, într-o desagă nouă-nouă, curată și frumoasă. Cantitativ, Biblioteca învățătorului Ion D. Isac, ar fi cuprins nu numai cât zece dulapuri de la școală, ci și toate cărțile aflate atunci în satul meu, inclusiv pe cele de la biserică. Dar deosebirea nu consta numai în măsurători dintr-acestea, ci și în înfățișarea ei fără seamăn. Casa fiindu-i mare, un fel de culă gorjenească, Biblioteca ocupa întregul ei salon. Sus, deasupra ultimelor rafturi, ieșeau în afară câteva perechi de coarne de cerb fixate pe suporturi sculptate din lemn de corn, arbustul cel mai puternic din Valea noastră, din care-și făcuseră, pe vremuri, haiducii măciucile, obicei preluat și de pandurii lui Tudor. Imaginea m-a înfiorat, fiindcă m-a dus cu gândul la copitele cerbului din munți și pentru prima oară s-a născut în mintea mea legătura dintre apă și carte, materie și spirit, fără de care omul n-ar fi întreg. Cu timpul, Dulapul de la școală a fost înlocuit cu rafturi aduse de învățător de la Târgu-

Cărbunești, iar ceva mai târziu o încăpere s-a numit chiar "Biblioteca școlii", construită anume alături, ca un adaus la edificiu. Iar și mai târziu, când în sat s-a construit noua clădire a școlii generale, fostul local a devenit "Biblioteca" așezării, comuna mea fiind printre primele din Gorj care avea o asemenea instituție culturală. Cam pe atunci mi-a venit și mie vremea să plec din sat. Momentul a fost decisiv pentru destinul meu și i-am simțit în toate fibrele ființei mele importanța. Atunci am avut eu coșmarul Spargerii Bibliotecii. Plecam noaptea cu un tren care-mi sunase în urechi, trecând fulgerător prin Lunca Podului de Fier, încă din anii copilăriei, avertizându-mă fără încetare: "O să te iau, o să te iau!", dar mai înainte eu și cu mine convenisem să spargem Biblioteca. Fiindcă în mine erau atunci doi băiețandri – unul care respira întretăiat și buimăcit că pleacă în "lumea albă", cum se spunea în satul meu lumii celei vii, dar străină și înfricoșătoare ca și cea moartă – iar celălalt, și mai speriat, care n-ar fi voit să se desprindă de lumea copilăriei și care, precum mânzatul ce simte vârsta

înjugării, stă mai tot timpul pe lângă mama lui. Zarurile fuseseră însă aruncate, trebuia să plec! Dar nu fără cărțile pe care le citisem și care mi-au rămas și astăzi ca niște cărămizi la temelia ființei mele. Clipa a fost atunci, cum spuneam, de coșmar și m-am văzut pe mine însumi cum spăream Biblioteca și luam din rafturi carte cu carte, așezându-le într-o desagă uriașă, care se umfla tot mai mult, cât căpița, cât stogul... Aruncându-mi-o în spinare nu numai că nu i-am simțit greutatea, dar m-am pomenit ca Hermes, cu aripi la picioare. Când mi-am revenit din starea de halucinație, eram deja în trenul care mă ducea spre Capitala Țării. Deci, nu spărsesem nici o bibliotecă.

Biblioteca satului meu a fost cu adevărat spartă mult mai târziu, peste câteva decenii, în focul răsturnărilor sociale de după 1989, fiindcă iată, trecând recent pe-acolo, edificiul acela cultural, construit anume spre a fi fost Bibliotecă, era acum cu ferestrele sparte, iar în ramele lor se bătuseră în piroane scânduri încrucișate, ca la orice casă părăsită și degradată, în care nimeni nu mai aprinde lumina.

Microsioane

Biblioteca

Odată cu zorii
ies din întuneric
felurile obiecte:
o masă, un scaun, un stilou...
Și-n spate, acoperind pereții,
rafturi mișcătoare parcă
venind ca niște valuri
din universul fără margini,
oceanul nesfârșit.
Și-n ele – cărțile,
adevăratele lumi paralele.

Evoluție

Urcat într-un copac
Și privind pădurea
Și-a făcut ucenicia ochilor
Cu ei a văzut apoi și Biblioteca.

Ireparabilul

Când eram la școala primară
Zgăriam tăblița cu un condei de piatră.
Și astfel s-a șters
tot ce-am scris eu mai frumos.

Legendă

Au găsit o piatră miraculoasă
numită talent
Și spărgând-o-n două
a plecat fiecare în lume cu partea lui.
Și unul și-a făcut din ea un pedestal
iar celălalt și-a atârnat-o de gât
ca pe-o pedeapsă.

Surpriza

Citind această lege transpira:
"Sunt trei: prima condiție
a creării unei opere este
talentul,
a doua – talentul și a treia
talentul".
Și el a ținut iritat, ștergându-și
de pe frunte cele 99 broboane
de sudoare:
- Și cu transpirația, cum rămâne?

Soluție

Când te plictisești de cărți,
citește oameni.

Itinerar francofon

Albumul Magdalenei Rădulescu (III)

Teofil BĂLAJ

- ... La München, profesorul Angerer, cu care am studiat timp de doi ani, era cel puțin la fel de cunoscut ca Prinnet și Boutet de Monville, care erau cei mai vestiți pe atunci la Academia pariziană de la Grande Chaumière – unde am continuat studiile, după München.

- Nu v-a înspăimântat gândul de a organiza prima expoziție în capitala Franței, țara cu cei mai mulți pictori din lume?

- După studiile de la Grande Chaumière am călătorit în Italia și Statele Unite, unde m-am și stabilit pentru câțiva ani. Nu sînt convinsă nici acum că cei optzeci de mii de pictori, cîți lucrează în Franța la ora actuală, reprezintă cel mai mare număr de pictori dintr-o țară. Sînt foarte mulți pictori și în America. Aici, la Paris, se alcătuiesc însă mai ușor grupurile. În America, artiștii sînt mai singuri. Orașele sînt mai tinere și nu există locuri cu o tradiție artistică de sute de ani cum există la Paris. În orice caz, așa mi s-a părut mie. Cînd am revenit la Paris, nu m-am grăbit să expun, dar grupul din Montparnasse, de care m-am apropiat, era un grup foarte activ. Toată lumea lucra mult și se discuta și mai mult despre fiecare artist. Trebuia să participi și la discuții și la confruntările din expoziții. N-aveam niciun motiv să rămîn indiferentă față de această atmosferă atît de folositoare creației. Era, în fond, ceea ce căutam fiecare din tinerii de atunci: să ne spunem cuvîntul. Și ni-l spuneam după cum ne pricepeam mai bine.

Țin minte că nu era noapte în care să mă culc mai devreme de ora două sau trei. Cred că atunci am lucrat cel mai mult. În orice caz, din perioada Montparnassului m-am obișnuit cu munca zilnică. Dar nu numai eu. La fel munceau și Giacometti și Calder și Surcat și Veira da Silva, Milo, Barilli și toți ceilalți prieteni.

Radio Lyon transmitea la 10 ianuarie 1948: *“Universul picturii Magdalenei Rădulescu se descoperă cu același șoc cu care se intră în*

universul lui Panait Istrati. O dezlănțuire primară a unor furtuni coregrafice, de culoare și linii animate parcă de același vînt care rostogolește pretutindeni ciulinii Bărăganului. Marele mister al purității domină succesiunea simplă, aproape calendaristică, a vieții omenesti în anotimpuri afective prestabilite. Gesturile, costumele, totul este pregătit pentru marea ceremonie a vieții, apoi a morții”.

- Nu se poate fără muncă zilnică. Atunci cînd mă opresc pentru o clipă din lucru, citesc. Am avut întotdeauna cu mine, peste tot, cărțile cele mai dragi. Și la Roma, cînd ne-am întîlnit la cafeneaua “Arago” cu Malaparte și Longanesi și la New-York, cînd ne plimbam cu Moravia prin cartierul negrilor și cînd am revenit la Paris, în serile lungi cu Matisse, cu Braque și cu Ungaretti, care povestea atît de frumos...

Cărțile bune îmi sunt prietenii cei mai devotați. Acum nici nu mai am prea mulți prieteni în afară de cărți.

- Dar la Paris cum vă simțiți?

- La Paris nu mai stau atît de mult ca pe vremuri. Mai am cîțiva cunoscuți dar lumea este foarte ocupată. Pictorii de acum cîteva decenii au plecat sau au devenit bogați și e tot una. Eu nu am acceptat nici un negustor dintre cei care au vrut să se ocupe de lucrările mele și asta îi supără astăzi pe mulți. Am rămas credincioasă anilor în care toți eram cinstiți și lucram din răspuțeri fără să ne gîndim la prețul cu care vom vinde tabloul.

Singurul preț adevărat a rămas și astăzi pentru mine aprecierea celui care îmi privește tabloul. Tablourile mele știu să-și aleagă singure casele în care să rămînă. Nu am nevoie de serviciile nici unui negustor. Cei care lucrează cu negustorii își pierd complet libertatea.

“Ceea ce este ciudat în pictura Magdalenei Rădulescu, foarte autentic sprijinită pe datinile țării sale, este că ea găsește în incantația

personajelor aspecte apropiate operelor lui James Ensor, această latură flamandă a măștilor cu zîmbet uneori tragic, truculent și neliniștitor”.

“Idilă” – desen de Magdalena Rădulescu

Sau, mai departe, tot André Verdet: *“Sensibilă la prestigiul culorii, ea (Magdalena Rădulescu) o dispune într-o elegantă succesiune de materie largă, nutritivă, ciudat lucrată”.*

- Când eram copil alergam prin sat, fascinată, după perechile de dansatori. Puneam mîna pe costumele lor strălucitoare și îmi făcea o plăcere la fel de mare ca atunci când culegeam flori.

“Viziunile Magdalenei Rădulescu au strălucirea și misterul universurilor din visurile copilăriei, ca un fel de reflexe ale atmosferei de naivă incertitudine din poveștile lui Andersen, Gérard de Nerval sau Alain Fournier”.

- Mi-am cumpărat ieri cîteva cutii de vopsea lăcuită și cartoane mai mari. Gratajele, care mă preocupă acum sînt o experiență instructivă. La Nisa nu găsesc întotdeauna culori bune. Culorile obișnuite, cu ulei, sînt catifelate. Pentru grataje am nevoie de culori dure. Nici un pictor nu lucrează cu culorile astea.

Nu știu dacă mă înțelegeți...

Toată lumea te înțelege foarte bine, Magdalena Rădulescu. Toți marii critici din această capitală a picturii te-au înțeles încă de la început. Te-au înțeles și nenumărații admiratori care nici nu așteaptă să se usuce culorile pe ultimele grataje sau pe icoanele tale de pe coajă de placaj și le mută imediat în casele lor pe care, așa

cum spuneai, lucrările tale au știut atît de bine să le aleagă singure.

Ți-am mai adus cîteva gânduri pentru albumul pe care-l porți pretutindeni.

Iată, poetul Ion Vinea scria și el în anii în care Jean Cassou și Jacques Lassaigue nu te cunoscuseră încă: *“...Viguroasa personalitate a doamnei Magdalena Rădulescu se manifestă cu egală măiestrie în portret, în peisaj, în natură moartă, în compoziții largi, unele cu tendințe abstracte, altele, în care fantasticul predomină și creează miracolul unei realități noi...”*

- Am emoții...

- Și a mai scris și poetul Miron Radu Paraschivescu, după cum știi: *“Dintre toți pictorii noștri – și moderni și contemporani – cred că Magdalena Rădulescu face parte din cei care ar avea cel mai puțin nevoiea unei prezentări. Fidelitatea artistului față de sine însuși nu poate fi în nici un fel despărțită de aceea de țara sa și de poporul din mijlocul căruia s-a născut, s-a hrănit și s-a ridicat”.*

- Miron Radu Paraschivescu ținea foarte mult la mine. Când am montat expoziția de la Ateneu, în 1970, a venit de mai multe ori să mă vadă. Apoi m-a dus, într-o zi, cu mașina la Văleni. N-a venit la vernisaj decît pentru o clipă. M-a văzut fericită și a plecat. Mi-a spus pe urmă că n-a rămas să nu-mi transmită și mie emoțiile lui. Era atît de multă lume încît nu l-am găsit să-i mulțumesc că a venit și m-am temut că s-a supărat. Nu era supărat însă. Știa să se bucure de succesul altora mai mult decît de propriile lui succese.

- Apoi a mai scris și criticul Petru Comarnescu.

- Bietul Comarnescu... El trebuia să vorbească la vernisaj. Era bolnav. La început medicii au crezut că are gripă...

- Cuvintele maestrului Victor Eftimiu le cunoști, de asemenea: *“Magdalena Rădulescu este, de la Tonitza, cea mai impresionantă apariție pe care a cunoscut-o pictura românească...”*

- Toți sînteți atît de buni cu mine...

Coborîm încet pe străduța Mouffetard spre centrul Cartierului Latin și ne oprim o clipă în fața librăriei de lîngă întretăierea lui Boul'Mich cu bulevardul Saint Germain.

Magdalena a intrat să cumpere ilustrate pentru prietenii din București.

Se apropie Anul Nou. Când am văzut câte ilustrate a cumpărat i-am spus sincer că nu cred că le poate scrie pe toate pînă anul viitor. Mi-a

răspuns, tot sincer și aproape supărată ca și cum n-aș fi înțeles nimic din toată discuția noastră:

- Pentru prieteni, două sute de ilustrate pot fi și desenate, nu numai scrise, într-o singură noapte....

Agenda culturală

Note din SUA

Prof. Dr. Șerban C. ANDRONESCU

Palimpsest. Cataloagele de specialitate menționează existența, printre palimpsestele al căror text original este recuperabil, a unuia din cele mai prețioase manuscrise din această categorie, *Palimpsestul lui Arhimede*. Manuscrisul este foarte prețios pe două planuri. Mai întâi pentru că păstrează două scrieri originale ale matematicianului elen, *Metoda teoremelor mecanice* și *Despre corpurile plutitoare*. Apoi, pentru că în toamna anului trecut, acest palimpsest de 174 pagini s-a vândut la New York, prin casa de licitații Christie's, cu 2.200.000 de dolari, o sumă enormă chiar pentru un manuscris foarte rar. Din cauza valorii lui enorme, cumpărătorul a cerut să nu i se publice numele. Ca urmare, bibliofilii și istoricii de carte rară au crezut că nu vor mai putea studia niciodată manuscrisul, cumpărătorul fiind categoric în a-și păstra anonimul. Iată însă că în februarie 1999 galeria de artă Wollers din Baltimore, statul american Maryland, a anunțat că va pune palimpsestul la dispoziția celor interesați într-o expoziție ce se va deschide între 20 iunie și 3 septembrie la sediul galeriei. Cum pergamentul lucrării este azi extrem de fragil, direcția galeriei a luat contact cu specialiștii de la universitatea locală, Johns Hopkins, pentru fotografierea integrală a manuscrisului astfel ca cercetarea lui să se poată face mai ușor și fără riscuri pentru text. În prezent se lucrează la un film privitor la istoria palimpsestului. Filmul va arăta *in extenso* nu numai fiecare filă de text dar va cuprinde și comentarii de specialitate, istoria perioadei din secolul X, când un scrib din Bizanț a copiat manuscrisul original al lui Arhimede, apoi transcrierea și traducerea în englezește. Originalul s-a pierdut, dar copia bizantină s-a păstrat. În secolul

XII, textul copiat de scribul bizantin a fost socotit fără valoare și, în consecință, paginile au fost acoperite cu o peliculă opacă deasupra căreia s-a scris alt text, considerat atunci mai important. Azi, datorită tehnicii digitale, textul inițial se poate citi fără să se înlăture pelicula adăugată pe deasupra sa. Filmul va permite așadar consultantilor să examineze, în scrierea scribului din secolul X, cele două lucrări principale ale lui Arhimede, text și diagramele autorului.

Expoziție de carte rară. "Treasures from the New York Public Library" este numele unei expoziții de carte rară ("treasure", engl. pentru "tezaur, bogăție") organizată de New York Public Library, a doua bibliotecă din Statele Unite ca mărime. Conține peste 30 de milioane de articole de bibliotecă (față de cele peste 80 de milioane ale Bibliotecii Congresului). Dintre cele mai interesante exponate au fost: un manuscris carolingian pe vellum din anul 850, originalul manuscrisului lui Robert Fulton conținând planul și descrierea primului submarin (1806), un portret al lui Benjamin Franklin, de Duplessis, singurul pictat după natură, și volumul *The Assassination of Abraham Lincoln* de Dr. Charles Leale, medicul care i-a dat primul ajutor lui Lincoln imediat după ce a fost împușcat la Teatrul Ford la 14 aprilie 1865.

Columbia University. Biblioteca universității Columbia din New York (o universitate Ivy League) nu e foarte mare, dar e una din cele mai vechi și mai bine dotate biblioteci americane de cercetare. Conține peste 700.000 de articole de bibliotecă (volume, ziare, benzi magnetice, microfilme etc.) și aproape 2.000.000 de scrisori, fotografii și afișe. Este frecventată mai ales de oameni

de cultură din New York, oameni influenți în cultura americană. În secția "Slavic and East European Collection" majoritatea lucrărilor sunt rusești și ucrainiene, inclusiv cele privitoare la România și Republica Moldova. Se găsesc și cărți maghiare, cehe, serbo-croate și chiar în uzbekă, dar nu în românește. Cultura română e reprezentată printr-o singură lucrare, aceea a lui Jacques Vergotti, amantul reginei-mame Elena din timpul războiului, prin care autorul glorifica cedarea României, fără condiții, Uniunii Sovietice și arestarea Mareșalului Antonescu. Alte cărți românești nu există în biblioteca celei mai de seamă universități din New York. Ar fi indicat ca Ministerul Culturii din România să ia act de această situație ridiculă. Adresa bibliotecii: Columbia University Library, Slavic and East European Collection, 420 West 118th Street, New York, NY. 10027, USA. Tot la Columbia University se află și **The Association for the Study of Nationalities** unde, de asemenea, problemele românești (când sunt discutate) sunt discutate de străini, nu de români, deci nu din punct de vedere românesc. Nu universitatea Columbia e vinovată de această situație.

Prezențe românești. Volumul lui Mihai Ungheanu, *Un război civil regizat* (București, Romartexim, 1997) și revista bibliotecilor și documentariștilor, "Biblioteca Bucureștilor", au

fost prezentate auditoriului la simpozionul din februarie 1999 organizat la City University of New York de Filiala americană a Academiei Oamenilor de Știință din România. Prezentarea s-a făcut sub forma unor discuții libere, după ce expunerile programate au luat sfârșit, astfel ca lucrările să poată fi răsfoite în liniște.

Studii Sud-Est Europene. La 19 iunie are loc la Londra conferința "South-Eastern Europe: History, Culture, Boundaries" organizată de **Centre of South-East European Studies**, adresa: SSEES, Senate House, Malet Street, London WC1E 7HU, England. Organizatorii, profesorii Alex Drace-Francis și Wendy Bracewell, invită comunicări și pun la dispoziția celor interesați textele comunicărilor acceptate. Directorii de biblioteci interesați în astfel de texte le pot cere prin e-mail: w.bracewell@ssees.ac.uk.

IREX. International Research and Exchange Board (SUA) anunță o mare varietate de programe de studii și cercetări pentru anul 2000. Informații se pot obține fie prin scris de la IREX, 126 Alexander Street, Princeton, NJ. 08540-7102, USA, fie prin e-mail: <http://www.irex.org>. De notat că organizația are un birou și la București.

Ex-Libris. Felix Hollenberg.

Katalog zur Ausstellung in der Stadtbücherei Stuttgart Wichelmspalais. 25 Januar bis 23 Februar 1991

Noutăți editoriale

- Adams, James, *Următorul – ultimul război mondial. Armele sunt computerele iar frontul e pretutindeni*, Editura Antet, București, 376 p., 43.000 lei
- Axente, Colette; Rațiu, Ileana, *George Enescu*, Editura Muzicală, București, 1998
- Banks, Russell, *Deriva continentelor*, Editura Univers, București
- Bălăiță, George, *Lumea în două zile*, Editura Gramar, București
- Bârna, Vlaicu, *Între Capșa și Corso*, memorii, Editura Albatros, București, 1998, 448 p.
- Beauvoir, Simone de, *Puterea vârstei*, Jurnal, Editura Amarcord, Timișoara
- Belciu, Maya, *Vin americanii? ... destin amânat*, roman, Editura Cartea Românească, București, 1998, 312 p.
- Berlogea, Ileana, *Liviu Ciulei, regizor pe patru continente*, monografie, Fundația culturală "Rampa și ecranul", București, 1998, 292 p., 20.000 lei
- Brezianu, Barbu, *Desfacerea*, Editura Eminescu, București, 1998, 162 p.
- Buzinschi, Corneliu, *Noaptea umbrelor*, Editura Eminescu, București
- Caranfil, Tudor, *Vârstele peliculei*, vol. IV, Editura Pro Humanitate, București, 1999
- Kaufman-Blumenfeld, Odette, *Teatrul european – Teatrul american: influențe*, Editura Universității "Al. I. Cuza", Iași, 1998
- *Când te-am văzut*, Verena, Mihai Eminescu – Veronica Micle, Scrisori de dragoste, Editura Cartea Românească, București, 1998, 172 p., 12.000 lei
- Cesereanu, Ruxandra, *Călătorie spre centrul infernului*, Gulagul în conștiința românească, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, 290 p.
- Cioculescu, Barbu, *Navigând, navigând*, versuri, Editura Cartea Românească, București, 1998, 76 p.
- Crainic, Nichifor, *Puncte cardinale în haos*, text integral, studiu introductiv, ediție îngrijită și note de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București, 1998, 220 p.
- Delavrancea, Cella, *Scrisori către Filip Lahovari*, vol. bilingv francez-român, Editura Jurnalul literar, București, 1998, 196 p.
- Dinescu, Maria, *Mihail Sebastian, publicist și romancier*, Editura DU Style, col. "Eseuri", București, 1998, 144 p.
- Dostoievski, F.M., *Scrieri politice*, traducere de Ilie Danilov, prefață și note de Emil Iordache, Editura Polirom, Iași, 1998, 164 p.
- Dostoievski, F.M., *Jurnal de scriitor*, vol. II, traducere de Adriana Nicoară, Marina Vraciu, Leonte Ivanov și Emil Iordache, Editura Polirom, Iași, 1998, 425 p.
- Eliade, Mircea, *Noaptea de Sânziene*, roman, postfață de acad. Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, 568 p.

- Filimon, Nicolae, *Opere*, vol. I, *Excursiuni în Germania meridională*. Nuvele. Basme. Editura Minerva, București, 1998
- Fraser, Angus, *Țigarii*, Editura Humanitas, București, 1999
- Galaicu-Păun, Em., *Poezia de după poezie – ultimul deceniu*, critică literară, Editura Cartier, Chișinău, 1998, 280 p.
- Gană, George, *Tudor Vianu și lumea culturii*, studiu, Editura Minerva, București, 1998, 286 p., 20.000 lei
- Golescu, Iordache, *Istorie*, antologate de Mihai Eminescu, ediție îngrijită și prefață de Mihaela Constantinescu-Podocea, Editura Jurnalul literar, București, 1998, 112 p., 13.500 lei
- Ilisei, Grigore, *De la apa Iordanului la fiordurile norvegiene*, jurnal de călătorie, cuvânt înainte de Florin Faifer, Editura Omnia, Iași, 1999, 204 p.
- Istrati, Panait, *Pelerinul inimii*, antologie, cuvânt înainte, prezentări și traduceri de Alexandru Talex, Editura Minerva, București, 1998, 194 p., 15.000 lei
- Maiorescu, Titu, *Critice*, ediție îngrijită, tabel cronologic, aprecieri critice și bibliografie de Domnica Filimon, prefață de Gabriel Dimisianu, Editura Albatros, col. "Lyceum", București, 1998, 494 p.
- Malița, Mircea, *Zece mii de culturi, o singură civilizație*, Editura Nemira, București
- Marinescu, Angela, *Skanderbeg*, prefață de Nicolae Manolescu, postfețe de Octavian Soviany și Ioan Buduca, Editura Vinea, col. "Ediții definitive", București, 1998, 336 p.
- Măniuțiu, Mihai, *Istории pe care n-am să le scriu*, Editura Allfa, București, 19.900 lei
- Miran, Alexandru, *Poezii*, antologie, Editura Vitruviu, București, 1998, 214 p.
- *Mircea Eliade*, bibliografie întocmită de Mircea Handoca, vol. II, receptarea critică (1925-1986), Editura Jurnalul literar, București, 1998, 340 p.
- Moretta, Angelo, *Miturile vechilor civilizații mexicane*, Editura Tehnică, București, 384 p., 56.000 lei
- Negoîtescu, Ion, *Dialoguri după tăcere* (scrisori către S. Damian), Editura DU Style, col. "Epistolar", București, 1998, 160 p.
- Negrici, Eugen, *Narațiunea în cronicile lui Grigore Ureche și Miron Costin*, ediția a II-a, Editura DU Style, col. "Didactica", București, 1998, 256 p.
- Olăreanu, Costache, *Vedere din balcon*, scene, amintiri, ficțiuni, Editura Minerva, col. "Biblioteca pentru toți", București, 1998, 282 p., 10.000 lei
- Ornea, Z., *Junimea și junimismul*, Editura Minerva, col. "Biblioteca pentru toți", București, 1998, vol. I, 406 p., vol. II, 408 p., 20.000 lei
- Paleologu, Alexandru, *Despre lucrurile cu adevărat importante*, ediția a II-a, Editura Polirom, Iași
- Pavel, Dan, *Leviathanul bizantin*, Editura Polirom, Iași
- Paz, Octavio, *Dragoste și erotism*, traducere de Cornelia Rădulescu, Editura Humanitas, București, 1998, 205 p.
- Peltz, I., *Nopțile domnișoarei Mili*, Editura Hasefer, București
- Petrescu, Camil, *Scrisorile doamnei T.*, Editura Allfa, București

- Pillat, Ion, *Scrisori* (1898-1944), ediție îngrijită, datarea scrisorilor, note, cronologie, postfață (*Istoria unei ediții*), schiță biobibliografică de Cornelia Pillat, Editura DU Style și Editura Atlas, col. "Opera omnia", București, 1998, 526 p.
- Pop, Gheorghe, *Morfologia limbii române. Structuri și sistem*, Editura Cărții de Știință, Cluj, 1998
- Postelnicu, Ioana, *Plecarea Vlașinilor*, Editura Gramar, București, 512 p.
- Rădulescu, Mihai Sorin, *Elita liberală românească* (1866-1900), studiu, Editura All, București, 1998, 304 p., 44.900 lei
- Sala, Marius, *De la latină la română*, Editura Univers enciclopedic, București, 1998, 164 p.
- Sartre, Jean-Paul, *Psihologia emoției*, traducere, eseu introductiv și note de dr. Leonard Gavrilu, Editura Trei, București, 1999
- Saussure, Ferdinand de, *Curs de lingvistică generală*, ediție critică de Tullio de Mauro, traducere și cuvânt înainte de Irina Izverna Tarabac, Editura Polirom, Iași, 1998, 421 p.
- Săndulescu, Al., *Constelații literare*, studii și articole, Editura Minerva, București, 1998, 330 p., 15.000 lei
- Sicoie, Florin, *Sâmbăta engleză și alte povestiri*, "Biblioteca Apostrof", col. "Ianus", Cluj, 1998, 132 p.
- Slama-Cazacu, Tatiana, *Un copil în vechiul București*, Editura DU Style, col. "Memorii", 1998, 208 p.
- Slavici, Ioan, *Amintiri - Închisorile mele - Lumea prin care am trecut*, ediție de Constantin Mohanu, Editura Albatros, București, 1998, 472 p.
- Stanca, Dan, *Ritualul nopții*, Editura All, București, 256 p.
- Stăniloae, Dumitru, *Ortodoxie și românism*, studiu introductiv, note și ediție îngrijită de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București, 1998, 246 p.
- Șora, Mihai, *Firul ierbii*, articole și interviuri, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1998, 526 p.
- Ștefănescu, Mircea, *Amintirile unui dramaturg*, Editura Rao, București, 1998, 576 p.
- Troyat, Henry, *Rasputin*, traducere de Ileana Busuioc, Editura Humanitas, 1998, 222 p.
- Țoiu, Constantin, *Morsus diaboli*, Prepeleac patru..., Editura Cartea Românească, București, 1998, 342 p.
- Uricariu, Doina, *Vindecărilor*, Editura Eminescu, col. "Poeți români contemporani", București, 1998, 800 p.
- Uricariu, Doina, *Nichita Stănescu, lirismul paradoxal*, Editura DU Style, col. "Eseuri", București, 1998, 192 p.
- Vighi, Daniel, *Între hanger și sofa*, Literatura în epoca veche românească, Editura Marineasa, Timișoara, 1998, 302 p.
- Vighi, Daniel, *Tentația Orientului*, studii de imagologie, Editura Paralela 45, Pitești, 1998, 196 p., 18.000 lei
- Zamfir, Mihai, *Educație târzie*, roman, vol. I, Editura Cartea Românească, București, 1998, 240 p.
- Zarifopol, Paul, *Pentru arta literară*, II, ediție de Al. Săndulescu, Editura Fundației Culturale Române, col. "Fundamente", București, 1998, 424 p.

Calendarul evenimentelor culturale - februarie 1999 -

- ◆ 1 februarie 1894. 15 de ani de la nașterea pictorului **Lucian Grigorescu** (1.02.1894 - 28.10.1965)
- ◆ 1 februarie 1934. 65 de ani de la nașterea scriitorului **Nicolae Breban**
- ◆ 1 februarie 1949. 50 de ani de la moartea scriitorului **Nicolae D. Cocea** (29.11.1880 - 1.02.1949)
- ◆ 1 februarie 1949. 50 de ani de la înființarea **Filarmonicii de Stat din Sibiu**
- ◆ 2 februarie 1594. 405 ani de la moartea compozitorului **Giovanni Pierluigi Palestrina** (1525 - 2.02.1594)
- ◆ 2 februarie 1769. 230 de ani de la nașterea scriitorului rus **Ivan Andreevici Krâlov** (2.02.1769 - 12.11.1844)
- ◆ 2 februarie 1879. 120 de ani de la nașterea scriitorului **Ion C. Vissarion** (2.02.1879 - 5.11.1951)
- ◆ 2 februarie 1889. 110 de ani de la nașterea omului de știință **Traian Săvulescu**, fost președinte al Academiei Române (2.02.1889 - 29.03.1963)
- ◆ 2 februarie 1909. 90 de ani de la premiera piesei **Apus de soare** de **Barbu - Ștefănescu Delavrancea**
- ◆ 2 februarie 1914. 85 de ani de la nașterea poetului **Nicolae Țătomir**
- ◆ 2 februarie 1919. 80 de ani de la apariția, la Iași, a revistei săptămânale **Însemnări literare**
- ◆ 2 februarie 1939. 60 de ani de la premiera, la New York, a **Suitei a - III - a**, lucrare simfonică de **George Enescu**
- ◆ 2 februarie 1954. 45 de ani de la moartea compozitorului **Theodor Rogalski**, pianist și dirijor
- ◆ 2 februarie 1964. 35 de ani de la moartea scriitorului **Ion Marin Sadoveanu** (15.06.1893 - 2.02.1964)
- ◆ 3 februarie 1874. 125 de ani de la nașterea scriitoarei americane **Gertrude Stein** (3.02.1874 - 27.07.1946)
- ◆ 3 februarie 1954. 45 de ani de la moartea lui **Ionel Teodoreanu** (6.01.1897 - 3.02.1954)
- ◆ 4 februarie 1849. 150 de ani de la moartea poetului și cărturarului **Costache Conachi** (14.09.1778 - 4.02.1849)
- ◆ 4 februarie 1929. 70 de ani de la nașterea pictorului **Constantin Piliuță**
- ◆ 5 februarie 1859. 140 de ani de la moartea lui **Alec Russo** (17.03.1819 - 5.02.1859)
- ◆ 5 februarie 1939. 60 de ani de la moartea matematicianului **Gheorghe Țițeica** (4.10.1873 - 5.02.1939)
- ◆ 6 februarie 1564. 435 de ani de la nașterea scriitorului englez **Christopher Marlowe** (6.02.1564 - 30.05.1593)
- ◆ 7 februarie 1934. 65 de ani de la nașterea poetului **Florin Mugur**
- ◆ 8 februarie 1979. 20 de ani de la moartea poetului **Alexandru Philippide** (1.04.1900 - 8.02.1979)
- ◆ 9 februarie 1874. 125 de ani de la moartea istoricului francez **Jules Michelet** (21.08.1798 - 9.02.1874)
- ◆ 9 februarie 1924. 75 de ani de la nașterea poetului **Teodor Balș** (9.02.1924 - 27.07.1983)
- ◆ 9 februarie 1924. 75 de ani de la nașterea scriitorului **Tompa István**
- ◆ 10 februarie 1874. 125 de ani de la moartea cărturarului și istoricului **Eudoxiu Hurmuzaki** (29.09.1812 - 10.02.1874)
- ◆ 10 februarie 1929. 70 de ani de la nașterea scriitorului **Cedomir Cionca**
- ◆ 10 februarie 1949. 50 de ani de la moartea scriitorului **Octav Șuluțiu** (5.11.1909 - 10.02.1949)
- ◆ 11 februarie 1829. 170 de ani de la moartea

dramaturgului rus **Aleksandr S. Griboedov** (4.01.1795 - 11.02.1829)

- ◆ 11 februarie 1879. 120 de ani de la moartea lui **Honoré Daumier** (26.02.1808 - 11.02.1879)
- ◆ 11 februarie 1914. 85 de ani de la nașterea scriitorului **Paul Alexandru Georgescu**
- ◆ 11 februarie 1929. 70 de ani de la nașterea scriitorului **Traian Filip**
- ◆ 12 februarie 1804. 195 de ani de la moartea lui **Immanuel Kant** (22.04.1724 - 12.02.1804)
- ◆ 12 februarie 1884. 115 de ani de la nașterea **Otiliei Cazimir** (12.02.1884 - 8.06.1967)
- ◆ 12 februarie 1899. 100 de ani de la nașterea lui **I. Peltz**
- ◆ 12 februarie 1924. 75 de ani de la nașterea scriitorului **Banu Rădulescu**
- ◆ 12 februarie 1979. 20 de ani de la moartea criticului de artă **Vasile G. Paleolog** (1891 - 12.02.1979)
- ◆ 13 februarie 1754. 245 de ani de la nașterea lui **Charles Maurice de Talleyrand** (13.02.1754 - 17.05.1838)
- ◆ 15 februarie 1834. 165 de ani de la nașterea istoricului și scriitorului **V. A. Urechia** (15.02.1834 - 22.11.1901)
- ◆ 15 februarie 1899. 100 de ani de la nașterea compozitorului francez **Georges Auric** (15.02.1899 - 1983)
- ◆ 16 februarie 1939. 60 de ani de la nașterea poetului **Ilie Constantin**
- ◆ 16 februarie 1939. 60 de ani de la nașterea scriitorului **Constantin Soiciu**
- ◆ 18 februarie 1924. 75 de ani de la nașterea scriitorului **Radu Albala** (18.02.1924 - 10.05.1994)
- ◆ 18 februarie 1959. 40 de ani de la moartea

compozitorului **Alfred Alessandrescu** (2.08.1893 - 18.02.1959)

- ◆ 18 februarie 1974. 25 de ani de la moartea poetului **Cicerone Theodorescu** (9.02.1908 - 18.02.1974)
- ◆ 19 februarie 1864. 135 de ani de la nașterea folcloristului **Artur Gorovei** (19.02.1864 - 20.03.1951)
- ◆ 20 februarie 1924. 75 de ani de la nașterea lui **Eugen Barbu** (20.02.1924 - 7.09.1993)
- ◆ 21 februarie 1939. 60 de ani de la nașterea poetului **George Timcu** (21.02.1939 - 26.02.1997)
- ◆ 22 februarie 1814. 185 de ani de la nașterea lui **Grigore Alexandrescu** (22.02.1814 - 25.11.1885)
- ◆ 23 februarie 1904. 95 de ani de la nașterea scriitorului **Nagy István** (23.02.1904 - 24.04.1977)
- ◆ 23 februarie 1929. 70 de ani de la nașterea istoricului **Titu Georgescu**
- ◆ 23 februarie 1969. 30 de ani de la moartea dirijorului și compozitorului **Constantin Silvestri** (31.05.1913 - 23.02.1969)
- ◆ 25 februarie 1834. 165 de ani de la nașterea poetului **Alexandru Depărățeanu** (25.02.1834 - 11.01.1865)
- ◆ 25 februarie 1899. 100 de ani de la nașterea scriitorului **Erwin Wittstock** (25.02.1899 - 27.12.1962)
- ◆ 25 februarie 1939. 60 de ani de la nașterea scriitorului **Virgil Duda**
- ◆ 26 februarie 1919. 80 de ani de la nașterea poetului **Constant Tonegaru** (26.02.1919 - 10.02.1952)
- ◆ 27 februarie 1914. 85 de ani de la nașterea pictorului **Erdős Tibor**
- ◆ 28 februarie 1754. 245 de ani de la nașterea cărturarului **Gheorghe Șincai**, reprezentant al Școlii Ardelene (28.02.1754 - 2.11.1816)

NOTĂ: Rubrică realizată de colectivul *Serviciului Bibliografic* al Bibliotecii Municipale "Mihail Sadoveanu" – București

Contents

<i>Paul Cernovodeanu</i> – Foreign Travellers in Bucharest in the Time of Phanariots: Jean Claude Flachat	2
Constantin Dapontes	3
Leonardo Panzini	4
Jean Louis Carra	4
Friedrich Wilhelm Bawr	5
Domenico Sestini	5
<i>Ana Maria Orășanu</i> – The Plumbuita Monastery	6
<i>Adrian-Silvan Ionescu</i> – The Urban Elegance at the End of the 18 th Century and the Beginning of the 19 th Century in the Romanian Regions	8
<i>Lizica Papoiu</i> – Louis Felix Guynement de Keralio and his Information about the Romanians	12
<i>Oprea Nedelcu</i> – Books with Ex-libris of C. Cantacuzino, N. Mavrocordat and Pantaleon Calliarchi in the Galați “V. A. Urechia” Library’s Collections	17
<i>Rossela Caffo</i> – Italy	21
<i>Silvia Păun</i> – The Book’s Responsibility at the Beginning of the 3 rd Millennium	24
<i>Iulian Scoipan</i> – Rediscovery of the Community Conscience	25
<i>Vasile Băran</i> – The Library’s Breaking	28
– Short Poems	29
<i>Teofil Bălaj</i> – The Album of Magdalena Rădulescu (III)	30
<i>Șerban C. Andronescu</i> – Notes from USA	32
*** – New Books	34
The Calendar of Cultural Events – February 1999	37

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

București, str. Take Ionescu nr. 4,
sector 1, cod poștal 79711
Tel/Fax: 211.36.25
E-mail: abidob1@fx.ro

Director: Florin ROTARU
Director artistic: Mircea DUMITRESCU
Redactor șef: Ion HOREA

Secretar general de redacție: Teofil BĂLAJ
Secretar de redacție: Iulia MACARIE

Culegere text: Irina BĂLAN
Tehnoredactare computerizată: Elisabeta BENYI

CUPON

ABONAMENT LA „BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR“

Numele

Prenumele

Adresa

Cod..... Telefon.....

Solicit abonarea la revista „Biblioteca Bucureștilor“ pe o perioadă deluni.

Adresa: București, Str. Take Ionescu nr. 4, sector 1, cod poștal 79711.

Anexez chitanța de plată a sumei de lei în contul dvs.

nr. 25.110.24.00.88.642.00.08. Bank - Coop. SMB. filiala Piața Romană,
sau în valută: cont nr. 25.110.24.00.88. - 84.00.011 pentru \$.

ÎN ATENȚIA CITITORILOR DIN ȚARĂ ȘI STRĂINĂTATE

ANUNȚ FOARTE IMPORTANT

Asociația noastră ABIDOB și Biblioteca Municipală București sunt singurele reprezentante din România, în calitate de membre, în asociațiile INTAMEL și EBLIDA începând cu anul 1998. Astfel, revista noastră este unica publicație care vă oferă ultimele noutăți din Comunitatea internațională a bibliotecilor.

Administrația noastră face, prin plata directă sau prin mandat poștal, abonamente la revista lunară „BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR“.

Costul unui număr este de 15.000 lei. Cheltuielile de expediere sunt suportate de abonat la primirea publicației. Pentru străinătate: America de Nord, America de Sud, Africa, Asia, Australia, Europa, Asia Mică (Israel, Țările Arabe) — 8 \$ per exemplar

TIPĂRIT LA TIPOGRAFIA “SEMNE”

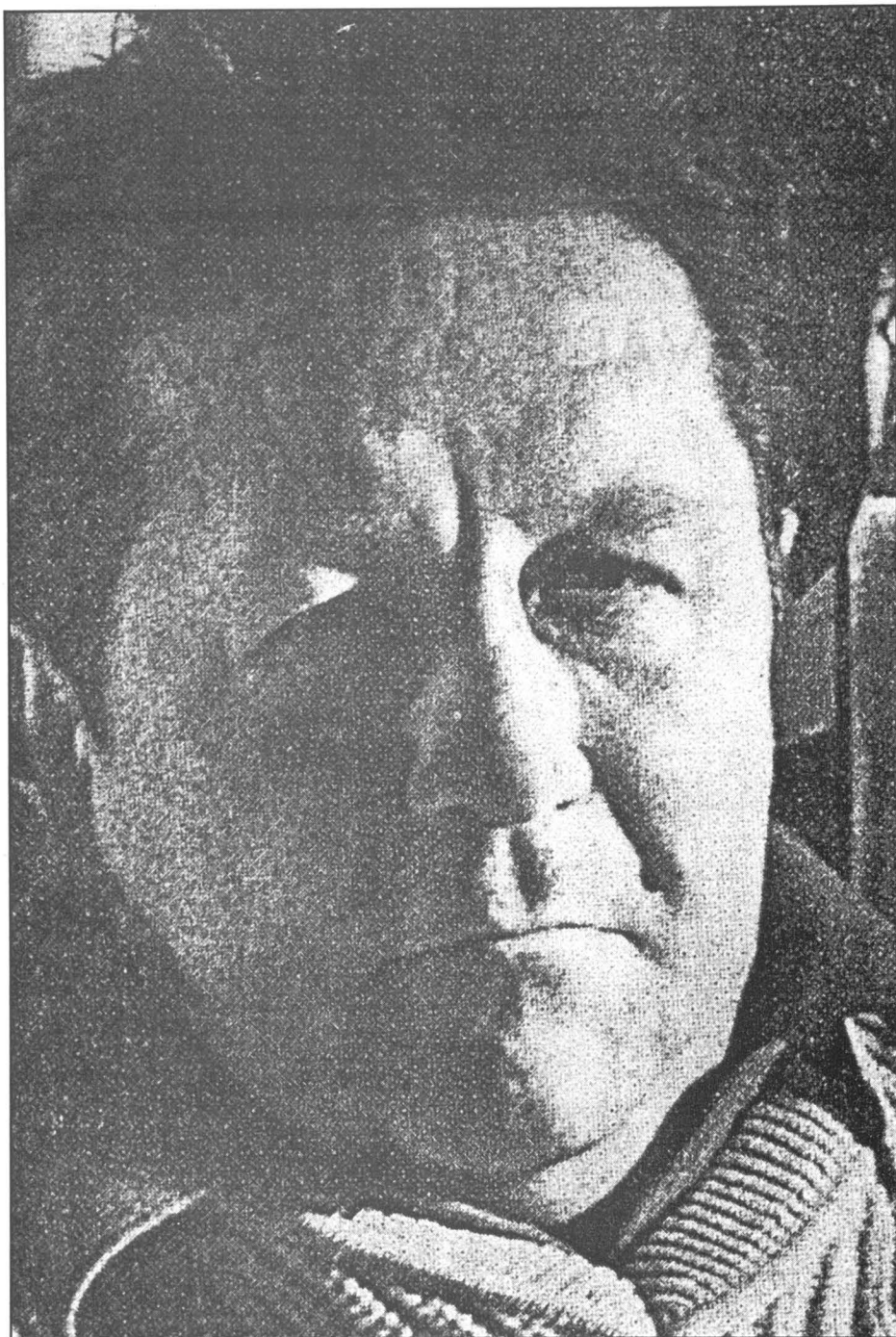
**Redacția revistei “BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR”
respectă opțiunile autorilor cu privire la
normele ortografice.**

IMMANUEL KANT

1724 – 1804

195 de ani de la moarte

EUGEN BARBU

1924 – 1993

75 de ani de la naștere